

Revista Literară

PUBlicație DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

ION POP: „ISTORIA, CA VIITOR”

„(...) [Europa] și-a cam pierdut și busola morală, a viciat poate iremediabil ideea de libertate, nepunând-o în cumpănă cu exigențele datoriei și responsabilității față de societate și față de celula sa familială, a „birocratizat” democrația, prin impunerea unor precepte formale de „bună-purtare” generală, care limitează, golesc de conținut și falsifică adesea în mod paradoxal și grotesc gramatica relațiilor umane prin numita „politically correctness” – echivalent perfect al uniformizării și nivelării mediocre, robotizate, pe care procesul „mondializării” continuă să le încurajeze cu o ipocrizie fără egal în istorie...” (p.5).

EMILIAN GALAICU-PĂUN: „AUTOPSIE & VIVISECTIE”

„Dintre toate artele, literatura mi se pare de departe cea mai expusă judecății „oamenilor de bine” – acei „les braves gens [qui] n'aiment pas que/ l'on suive une autre route qu'eux” (G. Brassens, *La mauvaise réputation*) –, care se pricep, ca nimeni alții, la fotbal și la poezie, și țin morțiș să-și exprime această pricepere în termenii unor judecăți de valoare frizând... sentințele definitive.” (p.9)

FEMEILE Scriu CUM RESPIRĂ

M.V. Ciobanu cu o cronică la cărțile de poezie ale Călinei Trifan, Femeile iubesc cum respiră și Semne particulare: Haute couture. Poeme alese (p.8)

PRIMĂVARA POETILOR

JUSTO JORGE PADRON: POEZIA ÎL TRANSFORMĂ PE OM ÎN ZEU

„Poezia este singurul domeniu artistic care poate aduce lumină și culoare în această casă sumbră – lumea. Cea care conservă limbajul celor umiliți de nedreptate și durere. Este aventura existenței sau, chiar mai mult, a visului. Nu este un atribut al poemului, ci un simbol ascuns a ceea ce există. Se atâr-

nă de augur pentru a fi conștiința profunzimii. Acțiune evazivă, este mai mult decât realitatea. Este ea însăși o realitate care se exprimă și se transcende. (...) Poezia este dicționarul universal al minunilor, reflectarea sfântă a unei cosmogonii individuale, vântul ființei în roua

pădurii, splendidul trifoi norocos. Ochii-i văd invizibilul și imposibilul. Fața sa are un ochi de copil (mirarea) și altul de bătrân (experiența). Știe că găzduiește verbul în vârful cel mai frumos al energiei pentru a numi și a crea ceea ce este interzis limbajului obișnuit.”

VERSURI DE:

Justo Jorge Padrón, Jan H. Mysjkin, Cassian Maria Spiridon, Ion Mureșan, Charles Ducal, Nouri Al-Jarrah, Umar Timol, Andy Fierens, Olexii Kononenko, Jakub Kornhauser, Ioan Pinte, Doina Ioanid, Adi Cristi

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

EDITORIAL

„TRADUCEREA LITERARĂ: NEVOIA DE REVIZUIRE” (P.3)
DE ARCADIE SUCEVEANU

TEOFANII ÎN FORMAT A4

„NAȘTEREA PERSONAJULUI” DE TEO CHIRIAC (P.4)

IN SFUMATO

„MOARTEA LUI UMBERTO ECO” ȘI „CUTIA PANDOREI ÎN MILIOANE DE EXEMPLARE” DE EUGEN LUNGU (P.6)

BASARABIA LITERARĂ

„A SCRIE DESPRE LITERATURA ROMÂNĂ DIN BASARABIA” DE RĂZVAN VONCU (P.7)

PRIMĂVARA
POETILOR

< 10

CUPRINS

EDITORI:

**UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău**

ANUL 2 | NUMĂRUL 5 | MAI | 2016

PRIMĂVARA EUROPEANĂ A POETILOR

EDIȚIA A VI-A | 16-19 MAI 2016

**10 GRUPAJ DE VERSURI ALE POETILOR
INVITAȚI LA FESTIVAL**

EDITORIAL

de **ARCADIE SUCEVEANU**

**03 TRADUCEREA
LITERARĂ**

FIRUL CU PLUMB

DE **NICOLAE ESINENCU**

23 SONDAJ

**04 TEOFANII
ÎN FORMAT A4**
„NAȘTEREA PERSONAJULUI”
DE **TEO CHIRIAC**

05 MIRADOR
„ISTORIA, CA VIITOR”
DE **ION POP**

06 IN SFUMATO
„A MURIT UMBERTO ECO”
„CUTIA PANDOREI
ÎN MILIOANE DE EXEMPLARE”
DE **EUGEN LUNGU**

**07 BASARABIA
LITERARĂ**
„A SCRIE DESPRE LITERATURA
ROMÂNĂ DIN BASARABIA”
DE **RĂZVAN VONCU**

INTERVIU

CU **ALEXANDRU CISTELECAN**

**24 „AZI, ÎN LITERATURĂ,
«BASARABENII» AU DISPĂRUT
CU TOTUL ȘI SUNT TOT ATÂT DE
ROMÂNI CA ȘI ROMÂNII...”**
INTERVIU REALIZAT
DE **EMILIAN GALAICU-PĂUN**

**08 CÂMPUL ALB,
OILE NEGRE**
„FEMEILE SCRIBU CUM
RESPIRĂ”
DE **MIRCEA V. CIOBANU**

09 SCRIS | CETIT
„AUTOPSIE & VIVISECTIE”
DE **EMILIAN GALAICU-PĂUN**

17 INTERVIU
JAN H. MYSJKIN:
„LUMEA LITERELOR AJUNGE
SĂ REPEREZE REPUBLICA
MOLDOVA, ȘI NU INVERS”

18 INTERVIU
JUSTO JORGE PADRÓN:
„POEZIA ÎL TRANSFORMĂ
PE OM ÎN ZEU”

18 DESPRE POEZIE
„OMUL DE ARGILĂ”
DE **MARIA PILCHIN**

19 STUDII
„POEZIA LUI EUGEN CIOCLEA”
DE **MIHAI IOVĂNEL**

20 ROZA VÂNTURILOR
„JURNAL DE ITALIA” (VII)
DE **LEO BUTNARU**

22 ESEU
„FANTASMELE CULTURII” (II)
DE **ADRIAN CIUBOTARU**

**24 REVISTA
REVISTELOR**
„CONTRAFORT”, „VATRA”
„SUD-EST CULTURAL”

Revista Literară
PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

Director: Arcadie Suceveanu

Redactor-șef: Teo Chiriac

Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru

Secretar de redacție: Grigore Chipere

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț

Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:

MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724

Fax: (+373 22) 237118

E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la
Ministerul Justiției al Republicii Moldova
în data de 03 martie 2015
Numărul de înregistrare: 297

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA
CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul
Ministerului Afacerilor Externe al României –
Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de
Pretutindeni – www.dprp.gov.ro.

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

Această revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Textele publicate în *Revista literară* nu reprezintă
poziția oficială a DPRP sau ICR.

Toate textele și imaginile inserate în paginile
publicației *Revista literară* nu pot fi reproduse și nici
distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau MacOS.

9 772345 177006 >

EDITORIAL

de ARCADIE SUCEVEANU

IRINA PETRAȘ
DESPRE
SENSUL
CUVINTELOR
ȘI MIMAREA
VORBIRII:

„Aparenta (?) incapacitate a cuvintelor de a-și arăta pe dată calitatea de adevăr sau minciună m-a șocat încă din copilărie. Că celălalt, omul mare, nu vedea că spun adevărul și că așa s-au petrecut lucrurile, fiindcă le traduceam cât mai fidel în cuvinte, mi s-a părut un rău insuportabil. Democrația teribilă a cuvântului care îmbracă la fel de bine adevărul și minciuna, realul și ficțiunea („și irealul e vorbibil” – Paul Zumthor), fără a avea mărci speciale, identificabile, mă speria. Făceam mici experimente. Născoceam povești strident de neadevărate și ceilalți copii mă credeau fără să clipească. Era îngrozitor! Niciunul nu „vedea” că spuneam minciuni! Mai că începeam a crede eu însămi în poveste...

Am văzut la televizor o încercare de a umaniza calculatorul. Fiindcă „a întoarce filele” cărții pare să fie un gest intrat în chiar definiția omului (a ființei) – vechimea și bogăția de conotații ale relației Carte-Cititor neputând fi înlăturate, pur și simplu, fără traume și nostalgii –, s-a născocit o carte ce poate fi „răsfoită” pe ecranul calculatorului, mimând gestul răsfoirii. Mă gândesc că, în curând, vom ajunge să mimăm gestul vorbirii, până-ntr-atât de subțiată, manipulată, falsă și contrafăcută ne va fi relația cu propria limbă. Într-un univers mecanizat, nu prea asemănător cu vechea (învechita?) imagine pe care o păstrează (o reînvie?) omul despre sine însuși, ne invadează oboseala și sentimentul zădărniceii. Vattimo o numește pensiero debole, „gândire slabă” (mai corect tradus ar fi „slabă gândire”, căci nu e vorba despre o gândire care nu poate mai mult fiindcă e slabă, ci de o gândire care nu vrea mai mult, lehametită fiind [...]). Paul Zumthor propune „gândire moale” pentru a caracteriza trăirea și simțirea „fără reper ontologic și fără referință dogmatică”. Libertatea vagului și bucuria incertitudinii sunt sinonime cu dezîncântarea, cu indiferența în diferență. O carte apărută nu de mult, în Franța, pare-mi-se, etala un titlu grăitor: «Nici viitorul nu mai e ce-a fost cândva».

(Irina Petraș,
Feminitatea limbii române,
Cluj-Napoca,
Casa Cărții de Știință, 2002)

TRADUCEREA LITERARĂ:
NEVOIA DE REVIZUIRE

LITERATURA DIN BASARABIA SIMTE TOT MAI MULT NEVOIA DE A IEȘI DIN “COCHILIA” AUTOHTONĂ. SCRIITORII NOȘTRI CEI MAI BUNI MERITĂ SĂ FIE DESCOPERIȚI ȘI APRECIAȚI NU DOAR LA EI ACASĂ.

În timpul nostru, când globalizarea și multiculturalismul guvernează lumea contemporană, traducerile sunt condiția sine qua non a existenței acesteia. Știm cu toții că odată cu dărâmarea vechiului sistem a fost practic ruinată și instituția traducerii. E una din mai multele pierderi colaterale care ne-a însoțit victoria asupra vechiului regim și care a făcut dacă nu chiar imposibilă, cel puțin anevoioasă penetrarea valorilor literare basarabene în alte spații de cultură. Iată de ce, unul dintre dezideratele de ultimă oră ale Uniunii Scriitorilor din Moldova este refacerea acestei instituții, reîntemeierea ei pe criterii moderne. La ora actuală, literatura scrisă în RM simte tot mai mult nevoia de a ieși din “cochilia” autohtonă, de a se “universaliza”. Scriitorii noștri cei mai buni merită să fie descoperiți și apreciați nu doar la ei acasă. Or, ce ar trebui să întreprindem pentru a ajunge mai ușor la cititorii din alte părți ale lumii?

Mai întâi și întâi, am avea nevoie de susținerea statului. Și nu de o susținere punctuală, ci consecventă. Statul ar trebui să trateze cu mai multă atenție valorile adevărate, să stimuleze performanța în cultură. Am mai spus și repet: clasa politică trebuie să înțeleagă că RM are prea puține șanse să înregistreze performanțe în industrie sau agricultură. Unicul său „produs” de export poate fi cultura. Cel puțin deocamdată. La ora aceasta noi nu putem exporta decât talent, decât nume mari din domeniul artei și culturii.

Un început bun în acest sens există deja. Este vorba despre Festivalul Internațional „Primăvara Europeană a Poeților”, ajuns la a VI-a ediție, susținut în bună parte de Ministerul Culturii. Scopul Festivalului e să atragă cât mai mulți traducători interesați de fenomenul literar din RM. An de an, la Chișinău se adună poeți și traducători importanți din diverse literaturi, iar lucrul acesta face să sporească vizibilitatea autorilor noștri, interesul pentru realizările de vârf ale poeziei autohtone. După șase ani de la lansare, Festivalul și-a câștigat faima unui eveniment de rezonanță națională. Cu acest reper, harta culturală a RM devine mai atractivă.

Pe parcursul celor șase ediții, Uniunea Scriitorilor a reușit să aducă la Chișinău autori cu renume, traducători interesați de fenomenul literar din RM:

Justo J. Padron (Spania), Jan Willem Bos (Olanda), Jan H. Mysjkin, Charles Ducal și Andy Fierens (Belgia), Anita Barnachia (Italia), Arturo Corcuera (Peru), Jean-Luis Courriol (Franța), Gherhardt Csejka (Germania), Alistair Jan Blyth (Marea Britanie), Umar Timol (Mauritius), Nouri-al Jarrah (Siria), Attila F. Balázs (Slovacia), Jiří Našinec și Lidia Našincova (Cehia), Galyna Tarasiuk, Mihailo Kamenjuk (Ucraina), Lilya Gazizova (Tatarstan), Evgheni Stepanov (Rusia), Jakub Kornhauser și Joanna Kornas Warvas (Polonia), Robert Adam (ICR Bruxelles) ș.a. Unii dintre ei lucrează în prezent la transpunerea în alte limbi a unor texte alese din literatura noastră. În ultimii trei-patru ani, am reușit să scoatem mai multe volume colective: o antologie de poezie, *Noua Danemarcă*, în limba maghiară; un volum de proză cu 22 de autori basarabeni, *Oglinda noastră*, în limba cehă; o antologie de poezie cu 10 autori basarabeni, *Floare de sânge cu petale ninse*, în limba neerlandeză; un volum selectiv de poezie, *În sens opus*, în limba tătară, ș.a. În prezent, se lucrează la o carte de proză scurtă în traducere engleză, care urmează să apară în SUA. Totodată, am realizat traducerea în română și editarea unei antologii de proză scurtă cehă, *Coama leului pe pernă*, și a volumului *Cu picioarele afară. 15 poeți flamanzi*, ambele apărute la editura Arc.

De fiecare dată, programul Festivalului include acțiuni multiple: colocviul „Dialoguri europene: poeți și traducători”, cu dezbateri pe probleme de traducere, simpozioane consacrate unor poeți uitați pe nedrept (Gheorghe Vodă, ediția 2012, Valentin Roșca, ediția 2015, Paul Mihnea, ediția 2016 ș.a.), recitaluri de poezie la universități și licee. De un real succes s-a bucurat lansarea cărților editurii Arc din seria „Primăvara poeților”. Până în prezent, în această serie au apărut mai multe volume antologice de Ion Vatamanu, Gheorghe Vodă, Liviu Damian, Valentin Roșca, Anatol Codru, Paul Mihnea.

Cât privește instituția traducerii, menționăm și faptul că USM și-a propus să contribuie la formarea unor traducători tineri – din limba română în alte limbi europene și invers. Vom crea un Colegiu al traducătorilor, unde îi vom atrage și pe studenții de la facultățile de limbi străine, pe cei cu înclinații literare.

Dar pentru a putea continua și amplifica acest proiect avem nevoie, așa cum spuneam, de sprijinul instituțional și financiar consistent al statului. Cele câteva zeci de mii de lei alocate de Ministerul Culturii nu acoperă decât o parte infimă din necesitățile proiectului. Am solicitat în mai multe rânduri și solicităm în continuare Guvernului RM alocarea unui buget anual special pentru traduceri, care să asigure tipărirea a zece titluri de carte cu traduceri din literatura noastră la edituri prestigioase din străinătate. Așa procedează toate țările europene, inclusiv cele din Est. Preocupate de promovarea valorilor naționale, acestea finanțează anual un număr de titluri traduse în limbi de largă circulație; după știința noastră, câte 15 în țări ca România și Ungaria, câte 10 în țări ca Slovacia și Macedonia. Precizăm că, în practica europeană, pentru un titlu de carte se alocă 5000 de euro, bani folosiți pentru traducere, copyright, editare și promovare. Cu o asemenea susținere, am putea demara și noi, fie chiar și cu două-trei titluri pe an, la început, urmând să dezvoltăm acest număr într-un viitor program de editare de carte pe termen lung. Pentru aceasta însă ar trebui să avem și sprijinul misiunilor noastre diplomatice din străinătate, care să faciliteze deschiderea de vize ș.a. Fără îndoială, de pe urma acestui proiect va avea de câștigat nu doar cultura națională la ea acasă, ci și imaginea de ansamblu a RM în lume.

Pentru ca acestui proces să i se asigure continuitate și stabilitate, Festivalul Internațional „Primăvara Europeană a Poeților” are nevoie de sprijin la cel mai înalt nivel al statului. Uniunea Scriitorilor cere ca festivalul să fie decretat oficial, printr-o Hotărâre de Guvern, drept manifestare culturală de interes public național, finanțată de stat. În felul acesta, ar obține un statut similar cu statutul celorlalte trei festivaluri de anvergură din RM: Festivalul Internațional al Interpretilor de Operă și Balet „Maria Bieșu”, Festivalul Internațional de Muzică „Mărțișor” și Festivalul Internațional al Artelor Scenice (BITEI). Ar fi și un act de dreptate făcut literaturii naționale și sistemului cultural-editorial din republică. Scriitori merită, nu mai puțin ca artiștii, să se bucure de o asemenea recunoaștere.

TEOFANII ÎN FORMAT A4

NASTEREA PERSONAJULUI

DE TEO CHIRIAC

Un autor țintește imposibilul și anume: redactarea unei trilogii despre așa-numitul A triplu (amnezia, agrafia, afazia), despre manifestările acestor cumplite maladii și despre suferințele pe care le suportă de multă vreme, în secret, departe de ochii și gura lumii. Primele semne „trimise” de A triplu (numit așa din rațiuni de timp și spațiu tipografic, destul de importante în economia unei lucrări de mare anvergură), au fost „recepționate” de autor într-un vis premonitoriu (propriu-zis, un coșmar), acum trei decenii, în Galeria Ufizzi, când stătea prăbușit pe banca din fața celor trei Grații din “Primăvara” lui Boticelli. (Dacă ați vizitat celebrul muzeu florentin, vă amintiți cu siguranță și sala, și banca circulară din mijlocul ei, și capodopera pictorului renascentist). De atunci, (ne) fastul A triplu n-a încetat nici pe-o clipă să-și impună prezența și să-și spună cuvântul. Astfel, odată cu trecerea timpului, consecințele acțiunilor sale concertate devenind tot mai grave și mai vizibile.

Legând nodul acțiunii în chiar primul alineat al lucrării, autorul va avansa pentru a putea răspunde la cel puțin trei întrebări: *Cine sau ce i-a provocat acel vis coșmaresc? Care fenomene, lucruri, întâmplări l-au precedat? Care cuvinte, gânduri, emoții paralizante i-au indus acea stare de înconștiență?* Dar întrebările pe care autorul, deocamdată, evită să și le pună sunt: *Cât de rapid avansează în inima, în mintea și în memoria lui fatidicul triplu A?* Și apoi: *Cât va dura perioada dintre A triplu parțial și A triplu total, adică între pierderea parțială și pierderea totală a memoriei, a facultății de a-și exprima gândurile în scris, de a vorbi și de a înțelege limbajul articulat?* Un an, doi, trei? Îi va fi oare suficient acest timp pentru a-și duce la bun sfârșit lucrarea, de peste trei mii de pagini, aflată acum în germene? Căzând pe gânduri, în fața unor asemenea întrebări și-ar depune armele mulți dintre autorii tineri, talentați, perfect sănătoși. Pe acest autor, dimpotrivă, doar îndoiala, inocența și lipsa de conștiență îl mai pot stimula, îmbărbăta, însufleți.

Așadar, pentru a dezvolta corpul narațiunii, autorul va structura în rânduri, pagini și capitole tot ce încă are viu în memorie: oameni și orașe, evenimente și întâmplări, cărți, reflecții,

citare, cifre, numere, note de călătorie. Timp de o viață de om a tot vânturat mări și țări, îmresurând lumea și cucerind-o, în cele din urmă, nu însă fără sacrificii fizice și morale (irezistibilii cai troieni). Așa încât, după o îndelungată, victorioasă „iliadă”, a sosit momentul „odiseei”, momentul când eroul post-modern, aidoma celui antic, va trebui să facă drumul întoarcerii spre origini, călătorind pentru a se cunoaște și a se cuceri pe sine însuși. Astfel că ultima parte a epopeii sale va cuprinde multiple peregrinări, peripluri, pelerinaje, expediții, croaziere, turnee, excursii, drumuri, căi și trasee – toate tangente și cotangente cu “Via Dolorosa”, toate urmând același scop final: depistarea, descrierea și valorificarea ținuturilor „aurifere” ale Sufletului, ținuturi ascunse, tănuite în ele însele.

Dar iată și prima întâmplare neprevăzută. Amintindu-și de călătoria spre Itaca, de scena în care tovarășii lui Ulise (acest Nimeni, cum el însuși i s-a prezentat lui Polifem) îi scot ochiul Ciclopului, pentru a scapa din peșteră și a părăsi insula ciclopilor – intepativ autorul va orbi. Va orbi de ochiul atotvăzător, de ochiul care i s-a deschis în copilărie și datorită credinței și încrederii insuflate de Mia (bătrâna măicuță Melania, sora mai mare a bunicăi Tecla), dar și a dorinței nestăvilite, copilărești de a vedea, de a cunoaște ceea ce se petrece în mințile și în inimile celor maturi. Șocat, autorul își va formula regretul scurt: „La mine – ca la Nimeni. Adică, nici ca la bietul Polifem, nici ca la bravul Odin, cel ce și-a sacrificat ochiul ca să poată bea din izvorul înțelepciunii, izvor pe care tot el îl și străjuia...!”.

După această declarație succintă și confuză, autorul va aduce în text descrieri, ample și limpezi, privind evoluția organului vederii, începând cu structura fină a primului ochi al primei fosile marine, de acum cinci sute de milioane de ani, și terminând cu cel mai mare trilobit, *Isotelus rex*, descoperit în 1998, în rocile golfului Hudson. Vor urma alte descrieri, amănunțite și docte, organizate într-un adevărat ospăț dantesc al ultimului secol, la care participă fizicieni nobeliști, tot unul și unul, începând de la Einstein și fascinantele sale terorii și încheind cu Higgs și subatomicul său boson, supranumit *particula lui Dumnezeu*. Este de menționat că aceste descrieri, urmate

ades de scurte și emoționante pledoarii în favoarea „armonizării” tomismului și atomismului, au loc în timp ce autorul călătorește spre origini, unde hotarele timpului și ale spațiului dispar, spre tainicele ținuturi ale Sufletului său, năpădit de abisuri, iluminări și revelații.

E bine să se înțeleagă și faptul că o călătorie interioară nu este una aeriană, pluvială sau terestră. De aceea autorului va călători în interiorul său într-o rază, într-un flux de lumină (în bobul de jar din șiragul de mătăanii al măicuței Melania? în pupila ochiului său orbit în exterior, întors și deschis brusc în sine?). Nu e lipsită de sens nici precizarea care urmează: în timpul călătoriei în sine, profund interiorizat, tot mai amnezic, agrafic și afazic autor se va întreaba, cutremurat omenește, dacă nu cumva „odiseea” sa are loc nu în treimea în unitate a corpului său, ci în corpul, format și el din trei părți, al faimoasei fosile din era primară...

Totuși, după momente de maximă emoție, va veni și momentul de maximă luciditate când, de la mari depărțări, Sufletul i se va lăsa întrezărit. Mirat la culme, el își va aminti și va exclama fraza lui Sakyamuni: “Atât de mare că nu are exterior, atât de mic că nu are interior!”. Puternica mirare la vederea bruscă a nevăzutului va constitui, negreșit, punctul culminant al narațiunii. În lipsa unui limaj potrivit celor văzute și simțite, în lipsa termenilor de comparație potriviți, autorul va încerca să-și descrie Sufletul ca fiind un mecanism produs printr-un miracol, un mecanism care alimentează cu energie necreată un alt mecanism: trupul său, făcut din canre și oase, trupul său perisabil, vremelnic și stricacios, născut pentru a fi și a înfăptui ceva, oricât de puțin, în numele binelui, frumosului, adevărului.

Scriind despre energia neacreată, autorul își va aminti de copilărie și de moara de valțuri a Tatălui său, pusă în funcțiune de 24 de motoare electrice. Instalațiile morii alegeau grăul de neghină, trecându-l prin ciururi și dărmoaie, grăul curat îl măcinau îndelung, făcând din el făină, și făina cernută prin site de mătăsa era adusă acasă, și din făină Mama cocea pâinea de toate zilele, pâinea cea spre ființă, și pâinea albă și puhavă era împărțită în trei părți egale: pentru inimă, pentru minte, pentru Suflet. Curentul electric, care

punea în mișcare valțurile morii, era energie creată. Energia Sufletului, care pune în mișcare trupul obosit al autorului, este energie necreată. Invizibilă, incoloră, inodoră, ea produce nu doar lumină și căldură, ea creează sentiment și emoție. Căci energia necreată are nebănuite puteri creatoare. Cine crede cu tărie în ea îi spune muntelui să se miște și muntele se mișcă, le spune morților să învie și morții înviază, îi spune nevăzutului să se vadă și nevăzutul se lasă văzut. Dar, mai presus de orice, Sufletul e o mașinărie de produs inefabil. Sublimă prin simlețe și complexitate, mașinăria are conținut și formă, are aromă și culoare. Iar ceea ce va vedea autorul va fi un altfel de conținut, o altfel de formă, culoarea va fi una nemaivăzută și aroma va fi una nemaimirosită. Și parcă toate conținuturile se vor concentra într-un singur conținut și toate formele se vor concentra într-o singură formă. Parcă toate culorile se vor concentra într-una singură și toate aromele se vor concentra într-una singură. Din lipsa de formă și conținut, din lipsa de aromă și culoare, atunci când e stăpânit de tendința lăuntrică a înfloririi, Sufletul autorului va înflori în chip absolut minunat, creând o floare absolut minunată: floarea de trandafir...

Văzând floarea creată de propriul Suflet (unde va fi văzută: în inimă? în emisferele creierului? sub cerul guri? în lumina ochiului umed?), trupul autorului/ personajului/ cititorului, va tresări ușor, dând semne de viață – trupul prăbușit pe banca circulară din muzeul florentin, prăbușit pe masa de scris din apartamentul din M. Sadoveanu nr.2, prăbușit pe o masă din sala de lectură, mare și pustie, a Bibliotecii Naționale. Odată cu re/nașterea trupului în tripla sa ipostază devine limpede că ne aflăm în plin deznodământ, că proiectul a depășit faza embrionară, că autorul a pornit cu hotărâre la scrierea unei lucrări mare amployare. Mai mult: în inocența, în candida sa naivitate, el e încredințat că de reușita lucrării sale va depinde nu doar antuma și postuma sa existență, de ea va depinde însăși existența lumii, a galaxiei, a universului în totalitate.

Redactând trilogia în tripla ei ipostază, autorul va obseva că folosește excesiv cifra «3» și derivatele sale. Dar e prea târziu de a mai schimba ceva. Triplul A parțial a devenit, iminent, triplul A total. Autorul se uită la mâna lui care scrie. În stare de înconștiență, surăde: mâna lui scrie cu trei degete, mâna lui își face semnul crucii cu trei degete, mâna lui, ea însăși, e compusă din trei părți: braț, antebraț și falange, falanga unui deget (uitați-vă la arătător!) e compusă din trei segmente și fiecare segment e compus din trei osicioare – fiecare osicior având memorie, demnitate, conștiință literară –, toate împreună alcătuind mâna care continuă să scrie de la sine și care, scriind, a ajuns la ultima frază de pe pagina a treia a trilogiei: „O nouă operă purcede grea. Din trupul, sufletul și litera ei se va naște treimea în unitate: cititorul, personajul și autorul. Atenție însă: nu-l căutați pe semnatar printre aceștia. Semnatarul, de la o vreme încoace, se prezintă cu același nume cu care Ulise i s-a prezentat ciclopului Polifem: *Nimeni!*”.

MIRADOR

ISTORIA, CA VIITOR

DE ION POP

Citesc în presa noastră tot felul de reacții, cu titluri dintre cele mai „senzaționale” despre discursul ținut de Ana Blandiana cu ocazia decernării titlului de *doctor honoris causa* al Universității din Cluj. Era să scriu „Universitatea Daciei Superioare”, numele dintâi al instituției reîntemeiate după Marea Unire, care s-ar fi potrivit poate mai bine peste timp și vremuri cu textul de înaltă solemnitate pe care-l rostise la inaugurarea din 1919 Vasile Pârvan, sub titlul *Datoria vieții noastre*. N-am fost surprins că același sentiment l-a avut, în cuvântul său concludiv, și rectorul instituției, profesorul istoric Ioan Aurel Pop, exprimat cu câteva minute mai târziu decât cel trăit de mine în tăcerea ascultătorului tulburat. Fiindcă, la fel cu memorabila cuvântare de acum aproape un secol, citită și recităta prin ani, spusele poetei atât de profund angajate în ultimul sfert de secol și în apărarea memoriei naționale și a demnității noastre, dar și a libertății în general, a propus câteva reflecții esențiale pe o temă prea rar și mai ales superficial abordată în prezentul grăbit să se șteargă într-un trecut uituc. Proiectul iresponsabil și sinucigaș, oprit, din fericire, în ultimul moment prin protest public, de a reduce drastic orele de istorie, de latină, de geografie românească, adică tocmai cele ce ne pot reaminti unde și când am fost și mai suntem, semnala, alături de atâtea altele lansate de politicienii zilei, încă un pericol grav, iar poeta a fost printre cei care l-au sesizat imediat. A vorbi, așadar, acum despre *Istorie*, ca *viitor*, fără să uiți nici lumea prin care s-a trecut și nici cea în care trăim, apare ca un gest de paradoxală cutezanță, după cum ciudat-surprinzătoare devine tot mai mult starea de omenească normalitate, de bună așezare în viață și în cultură. Prea mulți semeni ai noștri uită că istoria a fost definită ca o „*Magistra vitae*”, nevrând să învețe mai nimic din experiențele anilor de demult.

Or, Ana Blandiana cheamă tocmai la întoarcerea către marile lecții ale Istoriei. Compară momentul de criză actuală a Europei cu cel al descompunerii și căderii Imperiului Roman, cu amestecul de popoare și de credințe, cu indirecta revanșă a popoarelor cucerite care erodează inevitabil, din lăuntru imperiului, Legea romană, reține eforturile acestuia de a apăra, prin mijloace financiare, „limesul”, nu uită laxitatea moravurilor și hedonismul de crepuscul al unei umanități scăpate din geometriile tulburate ale credințelor pe cale de stingere, – și orice om cinstit vede că așa cam stau lucrurile, în linii mari, și acum. Paralela nu e nouă, dar e mai nuanțată și mai expresivă decât multe alte reflecții pe această temă. A displăcut unor voci aliniate conformist la Ordinul Planetar îngrijorarea poetei în privința noilor valuri de popoare migratoare, calificată uluitor și scandalos de superficial drept o atitudine „legionară” și „fascistă” care ar îndemna la ură, omițându-se în interesul falsei

argumentări mărturisirea limpede de către vorbitoare a „sfâșierii” în fața dramelor celor alungați de războaie și asasinate din propriile țări. Se închid, însă, ochii, când zisa „corectitudine politică” o cere, în fața realităților de fapt, a consecințelor recentului fenomen migraționist: dezrădăcinarea dramatică a noilor veniți în lumi cu tradiții și mentalități diferite în foarte multe privințe, nu mai puțin gravă decât alterarea propriilor valori spirituale ale „băștinașilor” europeni ce nu mai cutează să spună lucrurilor pe nume din cauza eufemizării impuse de birocrăția europeană și mondială, dezechilibrul dintre datoria de suflet a „gazdelor” și obligațiile corespondente ale celor primiți, – pe scurt, pierderea a ceea ce poeta numește într-un recent interviu „conștiința critică a libertății”. Se observă, de altfel, fără eforturi mari, că Europa își dă tot felul de „demisii”, dintre care cea ținând de marginalizarea culturii... umaniste în favoarea profitului material agresiv, cu desconsiderarea cvasitotală a umanității din om, e poate cea mai periculoasă; și-a cam pierdut și busola morală, a viciat poate iremediabil ideea de libertate, nepunând-o în cumpănă cu exigențele datoriei și responsabilității față de societate și față de celula sa familială, a „birocratizat” democrația, prin impunerea unor precepte formale de „bună-purtare” generală, care limitează, golesc de conținut și falsifică adesea în mod paradoxal și grotesc gramatica relațiilor umane prin numita „politically correctness” – echivalent perfect al uniformizării și nivelării mediocre, robotizate, pe care procesul „mondializării” continuă să le încurajeze cu o ipocrizie fără egal în istorie... Din când în când, mici-mari adevăruri ies la suprafață, scapă ca „porumbeii” chiar din gura unor mari demnitari europeni. Cancelarul german, de pildă, a spus, cu o sinceritate dezarmantă, că țara sa, cea mai deschisă migrației, aflată pe o pantă primejdios coborătoare a natalității, are, de fapt, nevoie de... mână de lucru! (Drept care un bun prieten al meu, sas plecat în Germania, deloc xenofob totuși, îmi mărturisea recent cu amărăciune că pe strada de vreo doi kilometri de la locuința sa până la gară nu mai aude de la o vreme mai nicio vorbă nemțească...). Da, mai ales, și aproape exclusiv, „economia de piață” are nevoie de oameni doar ca „mână de lucru” cât mai ieftină, tot așa cum nu din nobile pricini umanitare afișate insistent s-a declanșat războiul de pe (sub)solul irakian, a fost provocată înșelătoarea, în toate sensurile „primăvară arabă” prin Libia și împrejurimi, iar tragedia siriană e în continuare întreținută din interese „geopolitice” abia disimulate sub stindardul libertăților europene și transatlantice, care s-au dorit exportate cu sila, precum în epoca postbelică, în țările din Est, revoluția sovietică. Și încă, terorismul islamic sângeros abătut peste continentul european așa de primitiv-democratic nu are doar cauze religioase, nefiind străin – degeaba ne tot ascundem – de agresunile aceluiași

„interes material”, al celor puternici, de data asta controlat de instanțe disproporționat supra-individuale... „Cineva a bătut gongul migrației” – zice poeta cu o metaforă, iar conotațiile ei sunt lăsate descifrării noastre, și nu sunt, totuși, puțini cei care le pot decipta...

Se poate discuta, desigur, dacă afirmația că „bagajul spiritual” al noilor veniți în Europa ar fi mai periculos decât terorismul islamic, care e, cum se și recunoaște, mai curând o formă de ideologie politică decât consecința unui crez religios; însă un procent de adevăr există, cred, și aici, dată fiind masivitatea fenomenului migraționist, aflat în continuă creștere, pe fundalul slăbiciunilor și „demisiilor” europene evocate. Fie că recunoaștem sau nu, un grav dezechilibru se poate produce pentru civilizația europeană și tradițiile ei, cauzat de intruziunile brutale ori acționând insidios, ale unor oameni dintre care mulți nu se pot adapta „democrațiilor” noastre. Aici mi se pare că e, de fapt, centrul de greutate al reflecției din acest discurs. Poeta a compus un fel de elegie pe tema declinului Europei, a pierderii fundamentelor ei spirituale, a memoriei sale culturale, într-un moment dificil, ce nu poate să nu provoace neliniști mari. Când nu mai vrei să știi cine ești, n-ai decât să cedezi locul altora, cărora li se pare că știi. Faptul uimitor, evocat de scriitoare, că oameni născuți pe continentul nostru, sub regimuri democratice, sporesc rândurile teroriștilor islamici, vorbește într-adevăr despre nevoia acută de ideal, de o credință anume, fie ea și radicalistă, într-o lume pe cale de a-și pierde reperele mari ale vieții. Și trage, implicit, și un semnal de alarmă privind propriile noastre slăbiciuni și cedări sub tăvălugul nivelator al „mondializării”, cu consecințele de pe-acum serioase asupra „memoriei” și identității naționale. Începând chiar cu limba, supusă unei adevărate invazii de americanisme la modă, cu morfologia și sintaxa stâlcite de vorbitori ce nu par prea duși la școală. Nu o izolare de tip „tribalist” trebuie citită aici, ci un apel frumos și curat la respectarea propriei demnități. Un apel de poziții ce pot fi taxate, dacă rămânem la suprafețe, drept conservatoare și tradiționaliste, – dar tocmai conservarea, păstrarea unui imens patrimoniu cultural, cu specificul său consolidat timp de secole e în joc. Iar „jocul” e, de fapt, foarte serios, încetează să mai fie doar un „jeu de massacre”.

Din păcate, însă, cum mărturisește chiar Ana Blandiana în finalul discursului său academic, nu poeții sunt „creatorii lumii prin care trec” – și e puțin probabil că lumea va fi salvată de poeți. Ei au însă dreptul să se exprime, corecți-incorecți în raport cu ceilalți semeni ai lor, dar fideli, pe termen lung, unui reper de echilibru spiritual și moral, într-o lume ce pare tot mai amețită și confuză, cu busola derutată de micile ori marile furtuni magnetice, naturale sau provocate artificial din culisele tulburi ale omenirii.

IN SFUMATO

de EUGEN LUNGU

A MURIT UMBERTO ECO CUTIA PANDOREI ÎN MILIOANE DE EXEMPLARE

A MURIT UMBERTO ECO

Ieri, vineri seara (22.30), familia Eco a confirmat pentru presă moartea celui care a fost Umberto Eco.

Era poate unicul scriitor de azi care ar fi meritat Nobelul fără ca, a doua zi după anunțarea laureatului, cititorii de elită să nu se mai întrebe siderați: „Dar ăsta cine-o mai fi?”. Căci sunt ani buni de când luna octombrie ne pune în fața unui tot mai cocârjat semn de întrebare. Și asta pentru că Academia Suedează nu încetează să ne șocheze prin inexplicabilele sale decizii consacrand nu talente, ci împingând cu inocență în prim-planul vieții culturale și, deci în luminile istoriei, niște anonimi cu operă obscură, cunoscută doar unor grupusculă fantomatice. Uneori luând prin surprindere chiar și pe tipii care fac jocurile la bursa de pariuri literare.

Șansele lui Eco de a urca pe arhicunoscutul podium și de a-și rosti discursul de rigoare în prezența Alteței sale regale au fost întotdeauna infime, în pofida incontestabilei sale notorietăți artistice și științifice. Și asta din cauză că ilustra instanță academică se conduce, vai, nu exclusiv de criterii valorice, cum ar fi normal, ci de oculte principii ale nebuniei *political correctness*. Chestii pe care Occidentul la papion se dă de ceasul morții ca să le respecte.

Nu e secret că deasupra scriitorului a plutit, ca deasupra faimosului Vezuviu, un vag nor sub care unii deslușeau o umbră de antisemitism. Posibil că acesta e motivul care îi inhiba pe profesorii din Stockholm și-i făcea să decline simpla

posibilitate ca prestigiosul lor coleg să fie înaintat la atât de „candidul” premiu. Pe care academicienii nu s-au sfiit să-l acorde și pe care nu s-au jenat să-l ridice cei cărora le-a fost distribuit (da, acesta e termenul: *distribuit!*). Nu atât pentru deosebite merite literar-estetice, cât din raționamente politico-sociale! De aceea, Eco a rămas pentru ani în șir mai mult o potențială victimă a ne-decernării decât un potențial deținător al diplomei și al purcoiului de euro testamentate de Nobel. Nu știu care a fost atitudinea lui Eco însuși față de această permanentă basculare a candidaturii sale pe muchia nesigură între *da* și *nu*. *Da*, mai mult din partea milioanelor sale de fani de pe tot mapamondul și *nu* adiind glacial din direcția a câtorva zeci de fracuri negre. Și asta după ce *Numele trandafirului* a reîntors romanului pierduta sa castitate epică și a ținut aproape un deceniu întâietatea în topul internațional al celei mai citite proze. Știu însă că după marea bătălie reală în jurul lespezilor povărnite din *Cimitirul...* praghez, romancierul a concluzionat cu amara resemnare a scriitorilor interpretați aiurea: „Nu ești responsabil pentru înțelegerea perversă a cărților tale”.

Numele Eco are o proveniență destul de curioasă. Se spune că bunicul viitorului semiotician a fost abandonat de mic. Conform uzanțelor, cei care au găsit bebelușul i-au dat un nume abreviat de la expresia latină *[E]x [c]aelis [o]blatus* – *cel dăruit de ceruri*. Măhnite, cerurile și-au retras, iată, generoasa ofertă făcută prin nepotul supertalentat al celui găsit cândva.

Moartea îl absolvește acum pe Eco de toate bănuielile și eventualele încrimi-

nări. Retezând totodată incontestabil și minima șansă a forului academic suedez de a repara o nedreptate uriașă și de a-și regăsi competența, credibilitatea și onoarea mereu mai îndoielnice.

20 februarie 2016

CUTIA PANDOREI ÎN MILIOANE DE EXEMPLARE

De cum deschid televizorul, lumea răbufnește în liniștea camerei cu înnebunitoarele ei orori. Știrile se învoldurează ca un talaz de tsunami: bombardamente care rad de pe fața pământului orașe întregi (așii lui Putin!), automobile-capcană care fac zeci de morți și răniți, sinucigași islamisti pe care ți-e jenă să-i treci la nobila categorie *kamikaze*, catastrofe aeriene, deraieri de trenuri chiar și în țări occidentale excesiv tehnicizate (factorul uman poate fi pretutindeni slab de virtute!). Simple accidente cu doi-trei răniți sau un mort, statistică infim de anemică pe lângă sutele de mii de victime anunțate în Siria sau undeva în Africa. Alte victime în războiul de o sută de ani al cartelurilor latino-americane în care oamenii nici nu contează ca entitate ființială. Aceștia dispar fără șansa de a li se da vreodată de urmă. Pare că se volatilizează în neant sau că îi hăpăie lacom flora carnivora a junglei. Nu lipsesc de pe ecran asasinii descreierați care ies în stradă sau intră în școli și trag la întâmplare, ca la tir sau la un improvizat safari de oameni, inclusiv de copii. Vin apoi valurile de migranți

care se lansează într-o riscantă tentativă de a se salva. Tabloul e înfiorător: apele mării aduc la țărm, ca pe niște bușteni, trupuri de adulți și minuscule cadavre, ca de păpuși, ale copiilor care nu au mai apucat să vadă lumea în care se vinde înghețată fără molozul clădirilor ruinate. Crainicii enunță alb, de parcă ar comenta depunerile atmosferice, ticăloșii săvârșite de tați incestuoși sau unchi idioți care își violează nepoatele minore. Vin apoi știrile despre părinți anamorfozați de beție, crescându-și copiii în jeg și mizerie, fără să se îngrijească cătuși de puțin de viitorul lor. Actualitățile gem de politicieni veroși care fură tot ce le cade sub mână, de procurori și polițiști corupți, de funcționari dați afară cu scandal și care revin în posturi pe cal alb sub privirile siderate ale colegilor care își fac cinstit datoria. Din spectacolul zilnic fac parte și minorii recidiviști cu deprinderi banditești fără șanse de redresare umană. Și nu în ultimul rând, o Moldovă hărțuită, trasă ca în poveste, până la sfârtecăre între Est și Vest, amăgită, violată zilnic de samsarii politici, săracă, ajunsă la limita declinului statal.

În acest cumplit vacarm, rar o veste pozitivă – un actor premiat, un student care a inventat ceva, un moldovean care și-a făcut o afacere în Vest și prosperă, un elev talentat cu viitor de muzicant. Știri pozitive care se pierd, nici nu se percep ca atare în acest val-vârtej al ororii fără sfârșit – când e să asmută răul, firea umană, mai bine zis inumană, nu are limite!

Știu că, cel puțin în această privință, am forța și posibilitățile unui adevărat mag – e destul să butonez telecomanda și toate calamitățile și nenorocirile dispar. În cameră revine liniștea în care ai putea să auzi cum își multiplică celulele orhideele placide de pe pervaz. E o liniște relativă fiindcă ai înfiptă în creier ideea că toată nebunia lumii, deși a dispărut o clipă de pe ecranul mat al televizorului, e acolo unde e. În plină viermuială, în zbatere cumplită – cine pe cine? în neostoită ură a furibundului care e gata să-și stranguleze sau măcar să-și neutralizeze aproapele ce-i stă în gât. Chiar dacă i-s cunoscute până la sațietate preceptele biblice despre... și despre... și despre. Care, de fapt, nu mai funcționează. Li s-a tocit acuitatea. Nebunia le-a abolit sau le-a relativizat până la dispariție.

Nu sunt tipul genuin care crede că lumea s-a cățelit de ieri, de alaltăieri. Așa e de la Cain încoace. În *Mirosul șobolanilor*. Așteptând o altă omenire, Gabriel Liiceanu invocă un citat din *Gesta Francorum*, o cronică anonimă a cruciadelor. E suficient pentru a demonstra ce animal feroce este omul chiar și atunci când pare ghidat de evlavia creștinească: „Măcelul a fost atât de mare, încât oamenii noștri înaintau prin sânge până la glezne...”. Iar Ambroise, cronicarul normand al celei de a treia cruciade (secolul XII), omagiatorul faptelor lui Richard Inimă de Leu, relatează în *L'Estoire de la guerre sainte* felul în care Richard a pus să fie uciși 2700 de prizonieri de război musulmani, laolaltă cu femeii și copii: «*Și au fost cu toții înjunghiați sau decapitați, unul câte unul. Binecuvântat fie Domnul pentru asta!*».

Nici „mioriticii” noștri nu au firea nezlăbivă din feeria baladescă! E destul să răsoiești cronicile lui Ureche, Costin

sau Neculce ca să ai senzația că ai deschis televizorul, această cutie a Pandorei din secolul XXI! Se ucidea nu numai la strâmtorare, ci și la chefuri, când cinstitele obraje aveau un răgaz ca să se decrispeze. Poftim știrea: „Aseară, la un ospăț domnesc, Ștefan-Vodă, fiind în stare avansată de... a omorât fără județ pe logofătul...” Sau imaginați-vă pe o clipă cum ar arăta în 3D faimoasa piramidă a lui Lăpușneanu!... Care se înălța în Moldova, în simetrie perfectă față de cea din Țara Românească, „construită” de Mircea Ciobanul în noiembrie 1552. Victimele lui Lăpușneanu însumau – ce coincidență fantasmagoric-tragică! – tot 47 de capete, atâtea răpunând și Mircea Ciobanul.

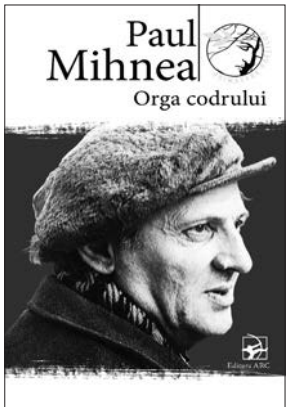
Sau, transmis în direct, linșajul lui Moțoc!...

Crimele, cele cu voie și cele fără voie, cele singulare sau la scară planetară, cele din ticăloase ură și lăcomie sau cele „sfinte”, din răzbunare legitimă, par acum infinit mai multe doar fiindcă până nu de mult aceste orori nu erau atât de mediatizate. De când cu democrația, s-a dat liber și la ele! Ai zice chiar că numai la ele!

Această agresivitate informativă des-tramă individul, îi inoculează nesiguranța cu picătura, îi cultivă insidios psihologia victimei potențiale. Eul lui insular plutește parcă în derivă într-o mare a groazei amenințată în permanență de seisme, vulcani, tsunami, alte imprevizibile catastrofe, care sunt totuși mai cruțătoare decât furia umană. Aceasta din urmă, cum ne convinge și azi TV-ul, nu are nicio limită cuantificabilă. Niciun baraj psihic. Niciun Dumnezeu, niciun Allah, niciun Buddha.

21 februarie 2016

NOI APARITII EDITURA ARC

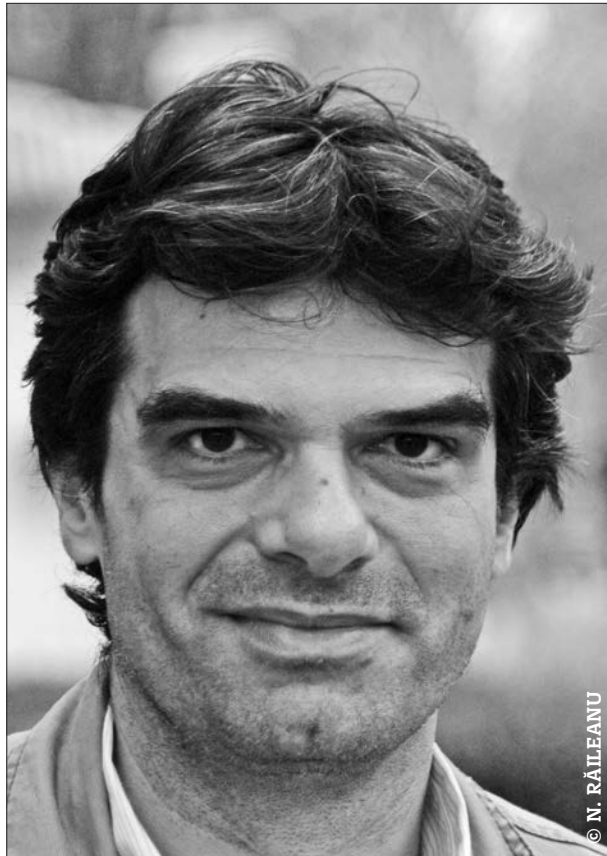
PAUL MIHNEA
ORGA CODRULUI
Antologie și prefață de Eugen Lungu

CHIȘINĂU | EDITURA ARC | 2016
Colecția „Primăvara poezilor”

„Paul Mihnea se detașează net de zgomotoasa ceată a rurarilor, înscriindu-se în micul, dar selectul club al citadinilor, alături de George Meniuc și Aureliu Busuioc. Livrescul, faptul de cultură, limbajul neologic (într-o proporție mai mică totuși decât la Valentin Roșca), subiectele ca substrat filozofic imprimă o imagine aparte poeziei sale.” (Eugen Lungu)

BASARABIA LITERARĂ

A SCRIE DESPRE LITERATURĂ ROMÂNĂ DIN BASARABIA

© N. RĂILEANU

de RAZVAN VONCU

„Domnilor, dumneavoastră nu înțelegeți specificul literaturii române din Basarabia”, aude adesea criticul de dincoace de Prut, de la câte un scriitor nemulțumit de felul în care a fost evaluat, sau de la câte un critic, iritat și el de pătrunderea „concurenței” în fieful său.

E o acuzație, în același timp, perfidă și lipsită de orice fundament.

Mai întâi, pentru că regimul comunist din România nu a fost chiar așa de deosebit, în datele sale esențiale, de cel din fosta URSS. E drept că nouă, celor din România micșorată în 1944, nu ne-a fost negată identitatea națională și lingvistică. Dar și dincoace, această identitate a fost profund pervertită și batjocorită de agenții ideologici ai puterii sovietice. Și la noi au existat falși lingviști, care au susținut, aberant, că limba română ar fi o limbă slavă (!?), și pseudo-istorici, care au redus istoria noastră la o anexă minoră a Rusiei. Și la noi, scriitorii au fost trimiși în lagăre și închisori, au fost interziși sau, dimpotrivă, li s-a cerut să elogieze „realizările” regimului. E adevărat că, după 1960, a urmat un alt curs, mai deschis decât în fosta RSSM. Însă știm bine, dincoace de Prut, ce sunt stalinismul și realismul socialist, stagnarea și cenzura. Criticului din dreapta fatidicului râu îi lipsesc, poate, unele detalii. Deși și pe acestea le poate afla, din *Istoria...* lui Mihai Cimpoi, din inestimabila cercetare *Nici eroi, nici trădători*, a lui Petru Negură, ca și din multe alte lucrări istorice sau lexicografice. Înțelegerea evoluției generale a raporturilor dintre literatură și regim o avem.

În al doilea rând, acuzația e lipsită de orice relevanță, pentru că, în pofida a ceea ce cred unii amatori, misiunea criticului și istoricului literat nu este cea de a recompune trecutul așa cum a fost. Nici nu ar fi posibilă una ca asta. Nu numai pentru că ar fi imposibil să restaurezi, astăzi, gloria de ieri a unor Andrei Lupan sau Emilian Bucov. *Distanța critică* dintre epoca noastră și epocile trecute face imposibilă reconstituirea istoriei așa cum a fost. Tot ceea ce putem face este să *valorizăm*, zice G. Călinescu, această istorie, din perspectiva epocii noastre și, nu în ultimul rând, a inerentei noastre subiectivități. *Obiectivitatea absolută*, când nu e o himeră a marxism-leninismului rezidual, e doar o fantasmă a scriitorilor lipsiți de valoare, care preferă să creadă că judecata negativă a criticului este rezultatul umorilor lui subiective, nu al lipsei de talent a scriitorului însuși. G. Călinescu, în epoca interbelică, sau Nicolae Manolescu, azi, sunt victimele unor asemenea reacții primitive ale scriitorilor nemulțumiți de locul pe care îl ocupă în ierarhia momentului. În realitate, tocmai pentru că sunt cele mai puternice personalități critice

din epocile lor, cei doi sunt și cei mai performanți în a se obiectiva în raport cu propriile umori și afecte și în a îmbrățișa literatura română în întregul ei.

La modul absolut, prin urmare, criticul și istoricul literar care, indiferent de unde este și de care parte a Prutului scrie, se ocupă de literatura română din Basarabia de după 1944, nu are deloc nevoie să cunoască specificul vieții literare și politice de aici. Îi sunt suficiente textele, pe care trebuie să le analizeze cu gustul și pricepera sa, încercând să le justifice estetic pentru cititorul de azi și din perspectiva întregii literaturi române.

De altfel, asta ar trebui să facă, în mod sistematic, și criticul român din Basarabia. Ideea - pe care am auzit-o destul de des - că ar fi mai bine ca atenția criticilor basarabeni să fie îndreptată preponderent asupra scriitorilor din Basarabia (pentru a-i face și pe ei cunoscuți) este și ea falsă. Critica nu se ocupă cu promovarea scriitorilor și e cu totul naiv a crede că, dacă un critic din Basarabia scrie despre un scriitor de aici, acesta devine mai cunoscut. Numai criticii cu autoritate pot consacra scriitori, iar autoritatea se câștigă doar în confruntarea directă, permanentă și fără complexe, cu întregul literaturii române. Nu prin mici exerciții amicale, în care criticul X din Chișinău scrie, în revista A din Bacău, despre scriitorul Y din Iași. Ci printr-un exercițiu permanent, sistematic, desfășurat aici, la Chișinău, ca și în publicațiile reprezentative din țară, de lecturare a literaturii române ca întreg.

Întreg care redimensionează (întotdeauna, prin micșorare) părțile. Oricât de dureroasă sau de cinică pare afirmația. G. Călinescu a dedicat mai multe cronici ample scriitorilor bucovineni din gruparea „Iconar”, de pildă: în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, gruparea nu mai ocupă decât o coloană și jumătate, cu judecăți de valoare negative. Nu din „subiectivism” călinescian, ci ca urmare a punerii într-o „ramă” alcătuită din Eminescu, Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu. „Ramă” care îi reduce pe modeștii Mircea Streinu sau Iulian Vesper la dimensiunea lor reală.

Cât despre nemulțumirile unor confrăți de la Chișinău ori Bălți, față de selecțiile din literatura basarabeană ale criticilor de peste Prut, ele sunt rezultatul neîncrederii în ei înșiși, în capacitatea lor de a impune ierarhii și scriitori, ca și în valoarea literaturii de aici. Simptom post-sovietic, care va trece cu timpul, cu tact și cu o mai bună educație teoretică. Literatura română din Basarabia are valori de oferit întregului, chiar dacă selecția pe care întregul o operează nu coincide cu calculele unor critici de aici.

...Cu atât mai rău pentru ei!

CÂMPUL ALB, OILE NEGRE

FEMEILE SCRIBU CUM RESPIRĂ

de MIRCEA V. CIOBANU

Călina Trifan și-a editat relativ recent o antologie de versuri (Călina Trifan, *Semne particulare: Haute couture. Poeme alese 1984-2014*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2014, 240p.). Una mai subțire decât volumele „curente” ale multor poeți: vreo 240 de pagini, cu tot cu prefață, referințe și paginile tehnice. Este în stilul ei această suplețe a poeziei: stampe de o grație aparte, de o modestie a rostirii, de zgârcenie discursivă și concentrare a gândului poetic. Deoarece îmi mai stă pe masa de lucru volumul despre care intenționez să scriu (tocmai când începuseră să moară revistele literare din Basarabia), *Femeile iubesc cum respiră* (Călina Trifan, *Femeile iubesc cum respiră*, Chișinău, Editura Arc, 2011, 80p.), acum voi face incursiuni alternative în ambele cărți.

Unele poeme ale Călinei Trifan, mai ales cele din volumul de la Arc, sunt veritabile modele de poezie. Nu sunt paradigme de urmat, pentru că nu pot fi repetate, textele de acest gen se nasc spontan, natural, ca respirația (vorba vine): „În tocul ușii crestate/ o mie de voci tănuite/ își potrivesc coardele/ răgușite/ toate sunt ale mele/ și niciuna a mea”. Dramatismul este aici implicit, nu explicit-demonstrativ, este consecință a stării, nu etalare a „trăirii”.

Îmi place poezia ei pentru că e limpede, dar nu explicabilă. Mai bine zis, explicită doar prin formula găsită în poem, nu și traductibilă cumva în limbajul uzual. Iată, luată aleatoriu din volumul *Descărcare în egretă* (1999), o mostră de „logică feminină” (e titlul poemului): „Ochii – gură spartă...”. În această aparentă retragere modestă în interiorul propriu, de fapt trăire dramatică interioară, încuiată în sine ca într-un scafandru, energiile pulsează ca lava unui vulcan pe cale de a irupe: „odată cu amurgul setoși de soare/ bucuriile noastre devin mai nerușinate/ și sângele poate face ravagii/ ca apele revărsate...” (XXX din volumul *Pe banchizele din cer*).

În secolul trecut (dar cu reminiscențe și în cele de după 2001), marea majoritate a poeziilor Călinei Trifan

erau adunate din catrene cu rimă. Unele destul de exacte („Crește necunten/ spasmul în trup/ țărnam de la care/ am să mă rup”), cele mai multe însă aproximative ca ritm și cu rime asonante, dar în toate cazurile rimând doar al doilea vers cu al patrulea. Pe semne că acest ritm era cumva potrivit respirației libere (și deloc simetrice) a mesajului dramatic, încât autoarea evadează până la urmă din acest corset, din acest dictat al formei. Mai ales că de aici sar adesea truismele și aproximațiile: „Pe tine nu te pot pierde/ un tu la pătrat sunt eu/ pe bolțile inimii mele/ te-ai desenat ca un zeu”. Cât de simplă și frumoasă ar fi fost versiunea reducionistasă: „te-ai desenat ca un zeu pe bolțile inimii mele”.

Dintre poeziile de până la volumul din 2011 se rețin, ca antologice, câteva. De exemplu: „Acum sunt o femeie fără vârstă/ am foamea potolită/ odată am ținut în brațe întreg universul/ acum doar îl observ.” Anumite stări (emoționale și poetice) o amintesc (o anticipază?) pe Liliana Armașu: „Cu capul în nori am trăit/ vise pe care nu le-ngăduiau nici regine –/ acum cu cadavrele lor mincinoase/ mă hrănesc nu doar eu dar și pe tine, cititorule!” Memorabile, antologice, consonante cu cele mai remarcabile versuri din lirica feminină universală.

Versul care a dat titlul volumului din 2011 curg în felul următor: „Femeile iubesc cum respiră/ lacom, sacadat/ ele tremură ca varga –/ de pe capul iubitorilor lor/ vezi, Doamne,/ un fir să nu cadă!/ Când lumina ochilor își gălesc/ înaripate/ nu mai ating pământul/ toată căldura și lumina orbitoare/ soarele de pe cer/ de la ele o împrumută!” (Inimă în floare). Un poem antologic, inclusiv ca artă poetică implicită. Călina Trifan scrie cum iubește și cum respiră. Adică lacom, sacadat, concis/ condensat.

Voluptatea, patima, pasiunea este exprimată și consumată total, imediat și fără rest: „Voluptatea de la unul la altul/ a trecut/ ca un pahar de vin/ era cazul să o sorbim pe-ndelete/ cu paiul/ dar înecându-ne cu extaz/ am epuizat

întreg raiul și iadul/ dintr-o unică-nghițitură/ și într-o singură clipă”. Această trăire imediată, cu binele și răul (cam fără a le discerne numaidecât pe categorii etice), cu raiul și iadul împreună, cum zice autoarea, este nu numai un mod de a scrie, de a-și prinde viața compact, într-un singur enunț, într-o singură frază poetică. Este chiar un *modus vivendi*. Deși pentru ea nu există o distincție netă nici aici: viața și poezia sunt două forme ale aceleiași existențe. Sau poate poezia e singura care dă sens acestei vieți. Oricât de patetic spus, în cazul Călinei Trifan e un adevăr banal.

Scriitura aceasta laconică ar fi trebuit s-o aducă la formele fixe ale poeziei japoneze, la modă în ultima vreme (sau, cel puțin, o vreme). Dar ea iubește cum respiră și scrie cum iubește. Laconismul ei nu e al formei, ci ritm al simțirii. Dar fiindcă autoarea este și copil al bibliotecii (la lecturi atente vom descoperi în textele ei ecouri din Sylvia Plath, Emily Dickinson sau Magda Isanos), fiindcă actul scrisului, oricât de emoțional-sentimental, este și unul intelectual, Călina vizitează și aceste inevitabile forme scurte consacrate: „[Noaptea] E un disc de vinil/ pe care îl învârt pe deget/ nesomnul meu și spaima”. Uneori însă acest exercițiu alunecă într-un soi de aforistică falsă/ gratuită: „Viața e un „mijloc/ de a omorî timpul/ între două veșnicii” (Sens). Dar, ziceam, acestea sunt excepții, poeta are propriile ritmuri poetice.

Poeziile din primele volume ale Călinei Trifan erau creionări în care autoarea își disimula stările mai mult de o manieră vag-impresionistă. Poetiza delicat, grațios, ca o broderie cu fire albe pe pânză albă. Cu timpul, tușele au devenit mai dense, dar au rămas la aceleași linii categorice, monoculare. Atât doar că creionul a fost înlocuit cu carbunele, apoi cu tușul. În ultimul timp aceste poeme sunt ca niște stampe cu linii fine, dar sigure, cu aceeași fixare a câte unei stări în fiecare poem. E ca un calendar în care zilele variază conform stărilor poetice. Nu toate la

fel de memorabile, dar toate la fel de credibile.

Reproșurile ar veni de pe terenul jocurilor stilistice. Convertirea stărilor în metafore absolute nu e un fenomen penalizabil în sine, istoria poeziei e și istoria metaforizării discursului. Dar metafora e o capcană care atrage lesne și care trădează ușor. Iată, de exemplu, cum un drum „se termină brusc/ printr-o potecă/ cu inimi împietrite”. „Drumul” fiind una dintre imaginile (și motivele) frecvente, uneori surprinse prin algoritmul firesc, neforțat al alternativelor, fie și poetizate: „Când se închide un drum/ se deschide un altul/ dacă nu se deschide un drum/ atunci o cărare printre bălării”. Adevărat, și aici se merge până în pânzele albe ale declarației absolute: „dacă nu o cărare –/ o groapă sigur/ pe măsura ta.” Acest final macabru-sentențios e mai curând din registrul vreunui Esinencu.

Lucia Țurcanu a cam prins toate registrele discursive ale poemelor: „confesive sau contemplative, descriptive sau sentențioase”, doar că „sau” poate fi (uneori) înlocuit cu „și”. Poemele aforistice (care sunt și contemplative și confesive) au uneori structura unui poem într-un vers, chiar dacă sunt distribuite în scările-indicații de intonație ale unui catren: „Am întrebat moartea/ ce-i place cel mai mult/ și mi-a spus:/ viața pe pâine” (Țărână).

„Să iubești și să mori nu-i târziu/ niciodată” decretează (aforistic, sigur și precis ca mai întotdeauna) Călina Trifan și asta o face pe Lucia Țurcanu să-și intituleze prefața *Poezia între eros și thanatos*. Deși în acest poem e vorba, mai întâi, de erosul târziu: „Iubirile târzii sunt ca vinul/ de Cabernet/ băut în vârful buzelor/ în loc să stingă setea/ mai tare o ațăță”.

Nu e o carte despre moarte, dar moartea e o prezență frecventă. Ca viața, ca dragostea, ca drumul, ca trupul. În acest sens, al firescului, ea nici măcar nu este tragică. E ca un schimb de anotimpuri, de zile și nopți, de iubiri și regrete. Uneori complementară gându-

CĂLINA TRIFAN
FEMEILE IUBESC CUM RESPIRĂ,
CHIȘINĂU
EDITURA ARC, 2011

CĂLINA TRIFAN
SEMNE PARTICULARE:
HAUTE COUTURE. POEME ALESE
(1984-2014)
IAȘI, EDITURA
TIPO MOLDOVA, 2014

rilor despre existență, alteori ieșind în prim-plan, uneori ca o pictură de fundal, alteori ca spectacol de avanscenă. Unul din cele mai memorabile poeme (-spectacol) despre moarte este *Ce fericire* (fără semnul exclamării), unul dintre rarele texte lăsate să curgă liber: „Humusu-i același pretutindeni/ de arminden –/ afânat/ și ca cel mai iubit dintre pământeni/ m-am lăsat în grija altora// întinzându-mă cu toată greutatea trupului/ pe fundul gropii presărată cu flori buimacă/ mortului lungit – i-am zis – scuzele mele/ și fața ca un felinar i s-a luminat// nu mă supăr – mulțumesc și groparilor –/ pentru că m-au întors pe altă parte/ nu mai suportam oasele-mi amorțite/ ce fericite aceste întâlniri inopinate/ de peste veac!”

Poezia Călinei Trifan demonstrează un fel de condiție pentru poezie: ușor teatral, lumea, cu toate ale ei, e privită în cadrul unei uși deschise spre ea. E un tablou fascinant dincolo (deși poate fi și o aparență), e o dramă a închiderii în propriul corp-univers dincoace, e o lume care îți aparține în totalitate, cu toate frumusețile ei, fără să fie ale tale cu adevărat sau, mai precis: „toate sunt ale mele/ și niciuna a mea.”

SCRIS | CETIT

I. AUTOPSIE & VIVISECTIE

de EMILIAN GALAICU-PĂUN

„Cine ți-a dat voie să scrii despre cutare sau cutare fapt/fenomen/persoană?!”, aceasta-i întrebarea (retorică, de cele mai multe ori) cu care sunt pus la punct de fiecare dată când scrisul meu deranjează anumite sensibilități centrate pe ele însele, dar care nu vor ezita să evoce o cauză măreață – de la „valorile familiei” la „ideea națională”! –, la adăpostul căreia să treacă sub tăcere ceea ce se cere spus în gura mare („Să ragi, să ragi când simți luminile că mor”, ca să-l citez pe Dylan Thomas). De prisos să adaug că primii care pledează pentru „a nu scoate gunoiul din casă” fie că l-au ascuns, tot ei, sub preș, fie că s-au așternut preș sub tălpile autorităților de orice natură – de cele mai multe ori, și una și alta. „Respectabilitatea numelui” (chirurgul Robert Proust, frate mai mare al scriitorului Marcel Proust, i-a cerut – în scris! – editorului Gaston Gallimard să pună capăt publicării romanului *În căutarea timpului pierdut*, spre a salva „onoarea familiei”), „pacea socială”, „interesul de stat” etc., etc. constituie tot atâtea pretexte pentru a le cere artiștilor să-și tempereze pornirile creatoare, atunci când aceștia riscă să înfățișeze un tablou „fără rame” (ca să preiau inspirata formulă a lui Nichita Danilov) al lumii contemporane, și nu o vitrină aranjată... à la „satele potiomkiniene”.

Dintre toate artele, literatura mi se pare de departe cea mai expusă judecății „oamenilor de bine” – acei „les braves gens [qui] n’aiment pas que/ l’on suive une autre route qu’eux” (Georges Brassens, *La mauvaise réputation*) –, care se pricep, ca nimeni alții, la fotbal

și la poezie, și țin morțiș să-și exprime această pricepere în termenii unor judecăți de valoare frizând... sentințele definitive. „Cine te controlează?” – fiindcă se presupune că artistul nu poate scrie din capul lui, fără să „dea seama” cuiva, o instituție superioară/ de temut de care depinde întru totul –, este cea de-a doua întrebare chemată să-mi închidă gura; degeaba răspund că, într-o primă fază, critica de întâmpinare, apoi publicul cititor, iar cu puțin noroc și juriile literare, căci și instituția premiilor contribuie la afirmarea unor nume, apreciază (și nu controlează!) cele scrise/publicate (dovadă, tirajele epuizate ale unor cărți), având încredere într-un anume autor și refuzându-i-o, încrederea, altuia. Tocmai credibilitatea demersului artistic constituie garanția autenticității operei literare, fie că place, fie că nu (de bună seamă, nu se poate spune că Céline sau Joyce propun „o lectură de plăcere”); vorba poetului Ion Mureșan: „Adică eu îmi pun grumazul între lucru și cauza sa,/ adică grumazul meu stă între poem și cauza sa/ cum stă uterul femeii între spermatozoid și ovul” sau, în termeni mai populari: „Pun capul la bătaie” pentru ce am spus/ am scris. Or, atunci când scriitura propriu-zisă este potențată și de o experiență personală (ca să reiau titlul romanului lui Kenzaburo Oe, Premiul Nobel, 1994), șansele de a da o carte adevărată sporesc semnificativ. Mă gândesc la fresca romanească în opt volume, *În preajma revoluției* (în special la primele două), de Constantin Stere, dar și la romanele lui Paul Goma, *Din calidor*, *Ostinato*, *Arta refugii* ș.a. Cărți scrise „până la capăt” – ceea ce nu se poate

spune despre copleșitoarea majoritate a romanelor basarabene postbelice, oricât de curajoase ar fi acestea –, cu riscul de a-i supăra, o dată în plus, pe cei vii, dar dându-le a doua viață celor trecuți în neființă, ele dezavuează „conspirația tăceri”, cea mai inocentă manifestare a „robului din noi” (la celălalt capăt se situează discursul justițiar întru apărarea cauzei pe care ai slujit-o cu zel).

Altfel spus, fiecare carte nu este atât „o boală-nvinsă”, cât – atunci când lucrul acesta e cu puțință – diagnosticarea bolii, primul exemplu ce-mi vine în mine fiind *Demonii* (*Posedații*, într-o altă tălmăcire) lui F.M. Dostoevski, roman în care marele rus surprinde în premieră absolută, pornind de la procesul „nihilistilor” lui Neceae, fenomenul terorismului politic, căci și „șacalul” Carlos în anii Războiului Rece, și Osama bin Laden în epoca noastră post-industrială, au ieșit de sub mantalele „bombiștilor” (așa li se spunea revoluționarilor aparținând organizației «Народная Расправа», după cele câteva atentate cu bombă la adresa țarului). (Kafka, portretizând cu lux de amănunte toată birocrăția de stat în *Procesul*, Orwell dând portretul-robot al Fratelui mai Mare în 1984, Garcia Marquez zugrăvind decrepitudinea oricărei tiranii în *Toamna patriarhului* etc., etc. sunt alte exemple la îndemână.) Întrebarea mea este dacă se cuvine să numești bolile care fie au ucis deja o lume (în cazul nostru, comunismul ar fi cap de listă), fie au infestat incurabil – căci se refuză orice tratament – oameni concreți? Adică, să practici – în scris – autopsia & vivisectia?

(va urma)

**FESTIVAL
INTERNATIONAL
ORGANIZAT DE:**

UNIUNEA SCRITORILOR DIN MOLDOVA
MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN „MIHAI EMINESCU”
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CHISINĂU

[illegible]

Poet, eseist, traducător. S-a născut în 1943 în Las Palmas de Canaria. Este licențiat al Facultății de Filozofie și Litere a Universității din Barcelona. Studiază dreptul internațional la Paris, iar la Oslo și Stockholm literatura și limbile nordice. A fost secretar general al PEN Clubului spaniol, director al revistei plurilingve "Equi valencias" (1982-1994). Conduce Festivalul Internațional de Poezie din Las Palmas și reuniunea poetică din Garachico, Tenerife. A fost recompensat cu numeroase premii internaționale.

Bibliografie selectivă: „Los oscuros fuegos” (1971), „Mar de la noche” (1973), „Los circular del inferno” (1976), „Dtesnita” (1984), „Los dones de la tierra” (1984), „Oasis de un cosmos” (1994).

Am ales o viață retrasă, departe de cei
care m-au ținut captiv al hatârului,
izolat de cei buni și cei răi, stau și
aștept, visez să mă salveze tăcerea
cea dinainte de poem.

Sunt tot o rană... Aud cum Phoenix
e trezit din somn de cântecul meu;
mi-e dor de mine însumi; de poezie
ca religie a viitorului; de minunile
de care mai e apt poemul;
de soarele poeziei care ar putea
să biruie bezna.

Totul e posibil atâta vreme
cât zeii mai umblă printre noi,
cât plin de magie e plictisul,
cât lucrurile care îmi aparțin
mă pot răscumpăra din sclavie.

Ezit între sunet și sens,
cuvinte din afara timpului
vorbesc în locul nostru,
într-o limbă compusă din esențe
nu din cuvinte.

Sunt copilul-poet care
folosește limbajul adultului.
Forez în cuvinte ca să dau de sensuri,

îmi amintesc de viitor și mă întreb:
oare cum aş putea convinge
lumina să crească, piatra să zboare,
și durerea să dispară din lume
cu ajutorul poemului?!

Sufletul respiră în ritm de vers,
cuvinte moarte înviază,
ele-și amintesc de toți cei
care le-au rostit timp de secole:
timpul se oprește în preajma lor
și pornește înapoi.

Substantivele populează universul abandonat,
spații se umplu de sunete,
dar ceresc transplatat pe pământ,
o grabă înceată,
o irealitate reală
transformă realul în mit.
Uragane domesticite revin,
glosele sunt zguduite de fiori,
valuri înalte până la cer
participă la această taină măreață,
poetul biciuiește marea
cu cuvintele sale.

Puteri de explozie capătă metafora,
sensul dă foc epopeii,
sufletul vibrează în contact cu lucrurile,
curente marine foșnesc sub ghețari,
orizonturile-și imaginează mii de linii
după care alargă.

Vreau să simt ca pe-un singur cuvânt
toate cuvintele limbii;
cu el să reconstitui adevărul,
fiu al cerului, copil al pământului,
să-l port pe creștet ca pe-o coroană,
dinspre metafizic spre fizic trecând.

Beat de cuvinte, de cuvinte virgine
care slobod sânge atunci când le-atingi.
Lumina așază semne de exclamare
după fiecare frază rostită.
Cât Dumnezeu e în silabele lor,
câtă memorie capătă sufletul furat
atunci când, pregătite de rugăciune,
sînt în toate plinătate de cer?!

Întinericul dă înapoi, ca o oaste învinsă,
lumina și cu muzica nu se pot întâlni
decât în locul unde-și împletește cuib
pasărea speranței, decât acolo unde
voroave străvechi își nascocesc alfabetul,
decât acolo unde râul de cuvinte
își sapă albiu adânci prin istorie.
Deschide larg ușile, dă la o parte perdelele,
să intre aezii preaplina de daruri,
ei pășesc pe trepte, din urma lor
vine legenda, cu toate nesiguranțele
și rănile ei; asta e inspirația
care-și poartă în tolbe
săgețile uimirii.

Traducere de Nicolae Dabija

CARTEA EVENIMENT

Antologie de poezie. Selecție și prezentare: Jan H. Mysjkin
Traducere din neerlandeză, în colaborare cu Doina Ioanid

CHISINĂU | EDITURA ARC | 2016

Volumul cuprinde 15 poeți flamanzi în viață, din toate generațiile, și propune un evantai de forme poetice dintre cele mai diverse, de la poezia așa-zis concretă a lui Mark Insingel la cea a rezonanțelor sociale a lui Charles Ducal, de la poezia livrescă a lui Erik Spinoy la cea prozaică-performativă a lui Andy Fierens, de la poezia intimist-minimalistă a lui Inge Braeckman la cea explozivă a lui Christophe Vekeman. Antologie lansată în cadrul Festivalului Internațional „Primăvara europeană a poeziilor”.

Jan H. MYSJKIN
(Belgia)

Poet, eseist și traducător. S-a născut la 16 noiembrie 1955 la Bruxelles. A studiat regia de cinema la Institut National Supérieur des Arts du Spectacle de la Bruxelles (1973-1977). Datorită lui Ivo Michiels, primele sale poeme au fost publicate în revista „Nieuw Vlaams Tijdschrift”. A studiat apoi filozofia la Universitatea din Gand (1977-1981). A urmat un al treilea ciclu de studii de Literatură comparată la Universitatea din Gand (1987-1988). A publicat mai multe cărți de poeme. Scrie în neerlandeză și franceză. În 2012 îi apare volumul de poeme „Aritmetica atingerii”, ediție română.

NOI AM PLECAT

A fost continuarea peștilor-fluturi.
A fost continuarea frumosului apus de soare lunar,
cu o lună care-a întârziat un pic.

* * *

În fiecare seară, mâncăm friptură de miel. în fiecare seară! Am pariat că o să mâncăm și în seara aceasta. Am pierdut. Mieii au devenit oi. Am mâncat friptură de oaie.

* * *

A fost doamna care cânta,
a fost o tânără fată-mbrăcată din cap până-n picioare în roșu,
a fost o a treia doamnă,
a fost cântăreața braziliancă,
apoi a fost *Holiday in Cambodia*, cântat în cor
de-ntreaga asistență

și fuga.

TRIUMF

S-a ntâmplat să facem un ultim schimb de cărți de vizită
c-o mulțime de oameni.
S-a ntâmplat totul cu o lentoare savant calculată.

S-a ntâmplat ca o umbră tăcută, beată, onanistă
si blândă să rătăcească,
mereu solitară și discretă, taciturnă.

S-a întâmplat să fie pe-acolo niște bătrâni.

* * *

S-a ntâmplat ca ochii frumoși ai flirtului meu să-și perleze cu lacrimi diamantele negre.
S-a ntâmplat ca *Lady Chatterley's Lover* să poată îmbogăți experiența personală, sub toate aspectele sale, cu diverse acorduri didactice.

S-a ntâmplat ca poșta maritimă să nu mai conteze.

* * *

S-a ntâmplat ca stream-boat-urile paralitice și cu suflul tăiat să triumfe parcurgând paisprezece noduri în loc de douăzeci.

S-au întâmplat canalele, socialismul, depopularea, antimilitarismul și, în cele din urmă, recesiunea comercială, lipsa spiritului de perseverență.

S-a ntâmplat darea de seamă, demnă de compasiune din cauza acestor nenumărate tare, pe scurt.

S-a ntâmplat să știu multă engleză, după cum am și declarat-o în mod triumfător.

Traducere de **Linda Maria Baros și Jan H. Mysjkin**

Cassian Maria SPIRIDON
(România)

Poet și eseist. S-a născut în 1950 în Iași. A absolvit Institutul Politehnic din București. În 1990 a fondat noua serie a revistei „Timpul” din Iași. În 1991 a înființat Editura „Timpul”, pe care o conduce și în prezent. Începând cu 1995 este redactor-șef al revistei „Convorbiri literare”. Debutul editorial are loc în 1985 cu volumul de versuri „Pornind de la zero”. A publicat peste treizeci de volume de poezie, publicistică și eseuri. Tradus și publicat în mai multe limbi. Deține două Premii USR pentru eseu și Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru poezie. Prezent la festivaluri naționale și internaționale de poezie (Medellin – Columbia, Liège –Belgia, Marsilia – Franța, Mexic, Havana – Cuba etc.).

* * *

sunt sigur/ tot mai convins
simt că am trăit
prea multe zile și ani
în care/ seară de seară
îmi trec periuța peste dinții
care mușcă adânc
din inima fiarei
dimineața/ periuța îmi curăță
gingiile înroșite

în clipa asta sunt o pasăre
cu aripile în cuie odihnind
la ce-i bun zborul
și noaptea la ce-i bună
când iubirea uită să mă cheme

îmi sunt
azi/ mâine și multe alte veacuri
doar amintire
o adunare de moloz
doar ea dă seamă/ din ce am fost
de s-a-ntâmplat să fiu

* * *

vrem să controlăm viitorul
să-i stabilim pașii/ urcușul
să-l îmbrăcăm în dorințe
să-l culcăm la picioarele visului
ca pe un motan care toarce
abandonat cu totul
un cerc făcut cu compasul iluziei

efemer ca zborul păsării
în urma ce-o lasă
când taie aerul nepăsător

faci rotocoale prin cer
cu mâna la ochiul ascuns
ca pasărea
peste trei rânduri de pleoape stăpână

m-a-mpovărat trecutul
abandonat pe banchiza
mișcată de curenții cei calzi din Ocean
destinul (haină de călugăr)
își flutură sutana
sub adierea Gulf-stream-ului

Ion MUREȘAN

(România)

Poet și publicist. S-a născut în 1955 la Vultureni, Cluj. A absolvit Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1981). A făcut parte din gruparea revistei „Echinox”. Din 1988 devine redactor la revista „Tribuna”. În prezent este publicist comentator la un ziar clujean și redactor-șef al revistei „Verso”. A debutat editorial cu volumul de poeme „Cartea de iarnă” (1981). Deține două premii USR. În 2005 a fost invitat în Franța în cadrul programului „Les Belles Étrangères”. Alte volume de poezie: „Poemul care nu poate fi înțeles” (1993), „cartea Alcool” (2010).

TUNELUL

Prietenului meu, Ioan Groșan

Stăteam la masă așteptând chelnerul.
Și eram triști și îngândurați,
căci știam că mult nu mai avem de trăit.
Când, imaginea noastră s-a decupat în peretele dinspre stradă,
ca și cum, chiar atunci, urgent, ar fi vrut să ne vadă
o privire ce nu suportă refuzul ca și cum
un copil ne-ar fi tăiat conturul cu un fierăstrău mic de traforaj
într-o bucată de scândură.
Apoi, imaginea noastră s-a decupat
în autobuzul care tocmai trecea,
ținându-l pe loc preț de un minut,
până a trecut prin el.
Apoi imaginea noastră a perforat clădirea de peste drum,
trecând prin dulapuri și scaune,
prin copii și gospodine.
Imaginea noastră stând la masă în așteptarea chelnerului
a trecut ca un tunel prin munții din zare
și a perforat aerul sărat de deasupra mării
și un vapor turcesc și un pește.
Și imaginea noastră a perforat ca un tunel de sticlă
pustiul.
Și mama a simțit o împunsătură în piept,
când imaginea noastră stând la masă așteptând chelnerul
a trecut prin ea
și câinele nostru a lătrat,
și cocoșul pe gard a cântat,
perforat.

Și, încet, anevoie, imaginea noastră a decupat iar orașul
și peretele opus al cârciumii și imaginea noastră
s-a năpustit asupra noastră, fără noi
în ea.

POEM DE DRAGOSTE
(LA SATU-MARE)

Ea are ochii ca două legi abrogate.
Ea are ochii ca două încăperi de arhivă
în care eu peste mine, eu peste mine, eu peste mine stau stivă
legat și mă umplu de praf și păcate.

Ea are ochii încercuiți de gheruțe.
Ea are ochii încercuiți de țepi foarte dulci,
încât îți vine s-o legi și s-o culci
într-un pat cu mămăruțe.

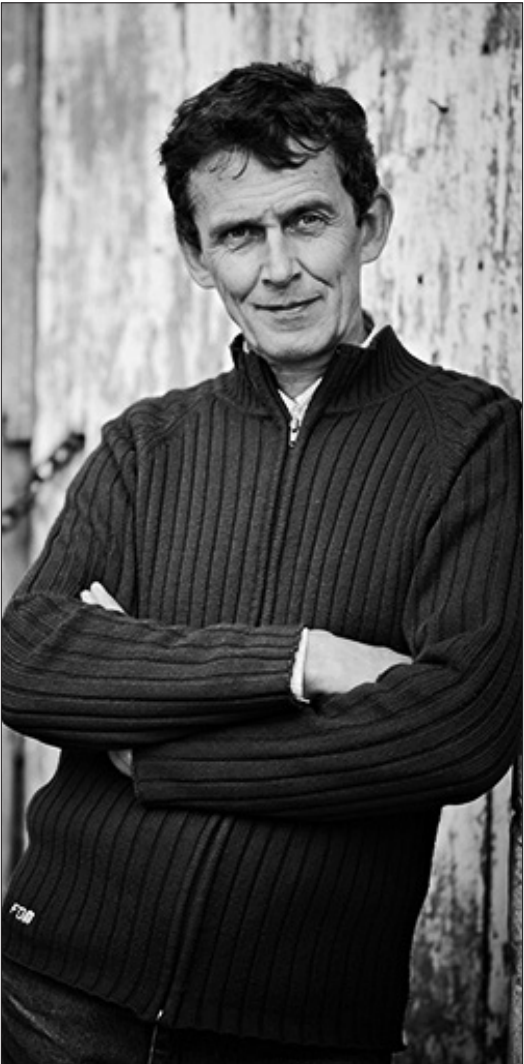
Ea e sălbatică și-i mereu gata-gata să sară
și să muște și-i gata-gata să adoarmă la mijlocul săriturii.
Ea are capcane cu miere în jurul gurii,
încât îți vine să tragi peste ea cearșaful pădurii.
Ea este verde și amară.

Ea este foarte blândă, foarte frumoasă și foarte periculoasă.
Cetățeni, n-o lăsați să iasă din casă!

Charles DUCAL

(Belgia)

Poet. S-a născut la 3 aprilie 1952 la Louvain. În 1987, debutează cu volumul de poezie „Het huwelijk” („Căsătoria”). „De buitendeur” („Ușa exterioară”) (2014) este cel mai recent volum. În ianuarie 2014 este declarat, pe o durată de doi ani, „Poet Național” al Belgiei. Cărți de poezie publicate: „De hertog en ik” (1989), „Moedertaal” (1994), „Naar de aarde” (1998), „In inkt gewassen” (2006), „Toegedekt met een liedje” (2009), „Alsof ik er haast ben” (2012).

BOL

E un bol gol pe masă.
Sunt șapte guri așezate în jurul lui.
Cel care le-a adunat în jurul acestui bol
își scoate dintr-o cutie o vioară și cântă.

Din tavan se coșcovește ipsosul și cade,
de fereastră se lovește o creangă bătută de vânt.
Copiii cântă de bunătate și pace,
ascultând de vioara care urcă,

mai sus încă decât sufletele care ard
sus în cer. În staul, animalele mugesc,
în curte cresc ciulini și cârcei veninoși.
Coborâți, ah da, coborâți,

vâjâie țipetele. Bolul rămâne gol.

MASCĂ MORTUARĂ

De șapte ori câte șapte zile deja moartea sa cere
toată viața pentru ea, nu mai o ființă umană
ci o poruncă de neînțeles care ne vlăguiește,
o voce atât de rarefiată încât bântuie

toate camerele în care veghem,
temându-ne de somn ca de-o trădare.
Cât timp poate un trup să moară
din cinci lingurițe de budincă și un pahar de bere?

Forța sa a devenit de așa natură că nu mai poate vorbi
și ochiul său prea absent ca să ne vadă încă.
Azi, i-am făcut o poză acestui tată,
discret, pe șest.

Traducere de Jan H. Mysjkin și Doina Ioanid

Nouri AL-JARRAH

(Siria)

Poet. S-a născut în 1956 la Damasc. A locuit la Beyrouth și în Cipru. Din 1986 e stabilit la Londra, unde activează ca jurnalist și redactor-șef la numeroase reviste arabe, între care „Al-Nâqed”, „Al-Qâtiba”, „Al-Qassîda”, „Al-Ribla” și „Dimachq”. Considerat drept unul dintre cei mai buni poeți sirieni ai generației sale, a publicat, din 1982, zece volume de poezie și mai multe culegeri de nuvele. Este fondator al Premiului pentru romanul arab scris de femei, codirector al Centrului Arab de Literatură Geografică. Recent a contribuit, împreună cu alți scriitori și oameni de cultură, la crearea Asociației Scriitorilor Sirieni. În prezent conduce publicația „Al-Râbita”.

ȘAPTE ZILE
(FRAGMENTE)

*Lui Rami și camarazilor săi
din timpul Revoluției Siriene*

VI

Poete, al cui sânge-ți curge-n poeme?
Sânge, cât timp să-și scrie orbul
testamentul,
și să deschidă ferestrele ploii,
ca martirii să intre și să inspire fumul jurămintelor
lor finale,
ca o femeie să iasă din stradelă
ținând de mână un băiat frânt ca o
tulpină de spic.
Sânge în oraș, sânge în cătunele
sărmanilor.
Sânge în brazdele plugarului, pe brăzdarul
plugului său
crăpând capul necunoscutului, descifrând
averea zilei.

Sânge țipând într-un gât rănit,
în timp ce corbul cu aripile întinse pălmuește
fratele cu sângele fratelui său.
Sânge pe speranța trecătorului,
pe dezamăgirea fugarului,
pe rușinea spectatorului,
pe tăcerea gânditorului care își învârte și iar învârte
gândurile,
care își înmoaie frazele cu sângele băieților
și care, a doua zi, citește cadavrele la lumina
filosofiei.
Sânge pe ziua de ieri a asasinului, pe ziua sa
de astăzi și ziua sa de mâine,
Sânge pe patul celui care se culcă
cu nevastă-sa ce are inima zdrobită,
Sânge la ora de întâlnire a îndrăgostiților.
Sânge în agitația pașilor turmentați.
Sânge în farfurii.
Sânge în elocvența glasurilor.
Sânge în privirea străinului, în aerul
zilei.
Sânge în cuvintele de dragoste.
Sânge în tristețea călătorului.

În fuga satelor în spatele dealurilor.
În ferestrele părăsite și razele frânte
ale soarelui.
Sângele fratelui pe măciuca fratelui său.

VII

Al cui e-acest sânge? Al cui e, poete?
Sânge la mare și mică distanță,
sânge în ochi, în tristețea celui care
privește.
Mama își pune sărutul de dimineață pe o frunte
rece...
A ieșit să închirieze o bicicletă, la întoarcere
nu mai avea chip.
Sânge în spițele roților, sânge în
laptele dimineții,
în apa amiezii, în caii trăsorii.
Sânge la datele meteo, de-a lungul zilei
și de-a lungul cerului – televizor mâncăcios.

Traducere de Maria Augustina HÂNCU

Umar TIMOL

(Republica Mauritius)

Poet de expresie franceză, romancier, profesor. S-a născut în 1970. A studiat literatura la Universitatea din Londra. Este autorul mai multor volume de poezie, între care „Chimică”; „Testamentul cuvintelor”; „Sânge” (cântec mistic de iubire compus în tradiția Sufi, inspirat din opera lui Aime Cesaire) ș.a. Cofondator al revistei „Point barre”, revistă multidisciplinară de poezie din Republica Mauritius, care promovează poeți din toată lumea. Membru al Centrului Național de Carte din țara sa de origine.

SÂNGE
(FRAGMENT)

Ești frumoasă. Și sunt nebun.

Corp de piatră. Corp solar. Corp solitar. Lactescență estivală. Eșancrură sălbatică.
Ești carnea mea de fildeș. Stea neagră. Teritoriul meu obscen. Mă închizi în pereți
sub cupola lamentațiilor. Suculența mea permisă. Amanta mea. Fantezia mea s
enzuală. Lunara mea tiranică. Prințesa mea posedată. Filigrana mea de sudoare,
idol înfășurat în mătase. Și în spini.

Operă de foc și de sânge. Buzele tale îmi împreunează și despică pielea. Usucă-mă. Sunt
deșert. Biciuiește-mă. Sunt sclav. Fă-mă vasalul tău. Sunt proprietatea ta. Bibeloul tău.
Urc în cute până la gâtul tău. Descui secretele pântecului tău. Dune celeste. Părul tău e
mănunchi de flăcări. Ochii tăi, uragan de nisip. Îți despic limba crescută și îmi potoles
c setea. Împărtașanie pentru gura mea infidelă. Potir pentru gura mea eretică.

Renunț la oricare datorie. Rațiune. Sunt un devot în locuri de exces. Sunt cerșetor pe
pragul tavernei tale. Mă adap delirând la izvoarele tale. Cu opium și vin. Adulmec
aromele tale opiacee. Mușc din cioburile tale alcoolizate.

Sunt cel îmbrăcat în zdrențe care spală și sărută picioarele tale. Vreau să beau. Și iar să
beau. Și să beau. Și apoi să mă dizolv în osmoza beției.

Sunt amantul iubirii. Cel îmbrăcat în lână. Cel acoperit cu jeg și noroi.

Cel care se închină peste corpul tău. Loc de venerație. Loc de rugăciune.

Cel care la primii zori ai voalului tău îți recită tăcerile ochilor. Cel care strânge împletituri
de sânge în mausoleul tău.

Și tu ești cartea mea sfântă. Poemul meu.

Și sunt poet nebun care cere cu insistență sensul verbului tău. Și sunt poet nebun care
fură cuvinte.

Poet nebun care își sustrage gesturile de supunere. Poet nebun care practică un limbaj
transmutat.

Cuvinte de încântare pentru a te sărbători și a te crea. Cuvinte dincolo de cuvinte pentru
a te iubi.

AFORISME

Literatura este incestul cuvintelor.

* * *

Frumusețea tăcerii și tăcerea frumuseții, două probabilități care fac posibilă poezia.

* * *

Universul absentează când două singurătăți se recunosc.

* * *

Literatura va fi din carne, ori nu va fi.

Traducere de Maria Augustina HÂNCU

Andy FIERENS
(Belgia)

Poet. S-a născut în 1976 la Mortsel, o comună de la periferia Antverpenului, oraș portuar în care s-a mutat mai apoi. Se afirmă ca organizator și performer cultural. A fost organizatorul primului Poetry Slam din Flandra (septembrie 2001). În prezent este unul dintre conducătorii asociației literare Vonk & Zonen. În 2009 și-a făcut debutul „oficial” cu „Grote smerige vlinder” („Fluture mare și scârbos”). În același timp, rămâne activ și ca publicist, în cadrul emisiunii „Iedereen beroemd” („Toată lumea faimoasă”), de pe postul de TV flamand, unde recită în fiecare săptămână câte un poem.

PLAN B uscătorul de păr precum un pistol la tâmpla mea e un lup rău și astmatic nimic nu mă poate atinge port o piele antiglonț dar peste tot pe unde mă duc graurii stau așezați pe cablurile electrice asemeni unei partituri de marș funebru cu rigurozitatea unui recordman îmi antrenez la fiecare patru secunde ultimul meu suflu în ce sertar oi fi pus planul meu b? de ce tot mutăm lucrurile de la locul lor? am rătăcit totul din strâmbătura mea se face-o zeamă chioară așezați-vă! spectacolul începe	felicien rops cartofi prăjiți cu scoici christul și cristal alken <i>vive le roi! vive la république! tournée générale!</i> chiar în toiul beției bănuim o mare nedreptate vrem să strigăm dar cuvintele continuă să ne astupe salvați-ne țara draga mea Lassie totul: pâine și alcool și alcool și jocuri și Lassie care nu vine căci Lassie are bluesul <i>rien ne va plus mon ami</i> tu care scuipând te întorci val-vârtej la bruxelles eu care îți fac la revedere dintr-o rigolă uscată plină de cioburi	cât de veseli bătrânii și bătrânele care ca și tine s-au oprit pe la stand și-au povestit mândri despre mutarea lor spre benidorm mare soare și parkinson! cine n-a auzit poveștile astea insipide cu bătrâni infantili bunicuțe cu tanga ca niște taie-bășini bunicuți care se pierd într-un fund fără nume linia vieții tale este încordată precum nervii unui jefuitor de bancă care a dat chix căci drumul de aici spre dincolo e mai scurt decât se crede îl păstrezi întărit și-l freci de mama focului sticluța de pe noptieră este biletul tău de îmbarcare pentru un zbor care nu mai reușește să plece vrei să dormi! o ureche-i lipită de trecut de cealaltă ești surd
DOI BELGIENI bem bere pe rue sale flamand/strada flamand soios și încă mai multă bere pe luie waalstraat/strada valon puturos	MARE SOARE ȘI PARKINSON! nu poți să dormi din lipsă de oi numeri chefurile pe care le-ai ratat în mintea ta nicio poză pe care tu unlikes pentru ca mai apoi să poți să o like din nou doar ecouri ale conversațiilor de la benzinărie cu oameni huhurezi tinere mame fulltime boozers	Traducere de Jan H. Mysjkin și Doina Ioanid

Olexii KONONENKO
(Ucraina)

Poet, traducător, textier, scenarist. Născut în 1957 în satul Rozdolia, regiunea Kirovograd. Autor a 52 de cărți, a peste 150 de cântece. Laureat al Premiului național al Ucrainei „Ivan Oghienko” (2003). Laureat al Premiului internațional „Nicolai Singaevski” (2014). Lucrător emerit al artei din Ucraina (2004). Cavaler al Ordinului „Pentru merite”, gradul III (2012), deținător al distincției de stat a Turkmeniei „Medalia Mahtumkuli” (2014). Lucrările sale au apărut în Canada, Rusia, Belarus, Georgia, Azerbaidjan, Turkmenia.

* * * Femeie nudă, la oglindă! O, Doamne, ca în vis, ca-n mit, S-admiră-n taină, strălucindă... Eu stau la geam, înmărmurit. Nu-i rușinos s-admiri această Dulce-mpletire de splendori, Parada grațiilor, castă, Din coapse, sâni și subțiori! E-un ideal! E-o zeitate! Privesc suavul prototip, Deși văzui acestea toate, De-atâtea ori, în fel și chip.	Însă acum, dumnezeiască, Mă-ndrăgostesc, din nou, de ea! De ea – cum gura-mi să găsească Un alt cuvânt? – soția mea! * * * Stol de pași delicați Pe nisip, pe apă, pe flori. Stol de pași delicați Pe pământ, pe sub nori. Cu palmele-mi voi ocroti urma ta... Peste-o mie de ani, undeva Pe-o planetă-n univers rătăcită, Sub o stea fericită,	Se vor întâlni iarăși doi, În miresme tari de trifoii, În suflul frunzei căzute... Va fi vremea bufniței slute. Tâmplă spre tâmplă Se vor atrage, se vor atinge... Trupuri de abur unul în altul Se vor prelinge... La o mie de ani repetate. Cu palmele-mi voi acoperi urmele-ți delicate... Să-mi rămână, peste o mie de ani, Imprimare în palme.
		Traducere de Arcadie Suceveanu

Jakub KORNHAUSER

(Polonia)

Poet, traducător și critic literar. S-a născut în 1984 la Cracovia. Este cercetător la Institutul de Filologie romanică de la Universitatea Jagiellona și în cadrul Facultății de Studii poloneze. A editat două volume de poezie. Poemele sale au fost traduse și publicate în reviste românești. Este autorul unor studii de critică și istorie literară.

Volume reprezentative: „Niebezpieczny paragraf” (2007), „Niejasne istnienie: (prozy poetyckie)” (2009), „Drożdżownia” (2015).

SUB FORMĂ DE GHEAȚĂ

Apa în sine nu m-a interesat niciodată. Părea prea vidă, cu toate că putea să ascundă nenumărate secrete. Mult mai interesantă era în timpul iernii, sub formă de gheață. Rezervoarele mari de apă, chiar și lacurile, mai ales cele de munte, dispăreau iarna sub stratul gheții și al zăpezii. În fața mea la fel dispărea și viața, stârnită de apă. Deoarece mi s-a zis că în lac s-a înecat ursul, prea greu ca să se poată ține chiar și pe acele ghețuri late, mă opream pe mal în așteptare.

MĂCAR CEA MAI MICĂ ATENȚIE

Un timp nu am vorbit deloc. Aveam temei să cred că de acum se va auzi glasul inimii mele, dar domnea o tăcere surdă. Priveam femei frumoase cum intrau și ieșeau, fără să-mi acorde măcar cea mai mică atenție. Nu știu să estimez dacă am fost eu cel despărțit de ele sau ele de mine. Inima mută doar exista, încăpătoare ca o biserică, legată de mine cu neputința de a se desprinde.

ÎN AFARĂ DE PICĂTURILE DE ROUĂ

Însă aurul nu exista cu adevărat. Am fost învățat să caut aurul în zilele însorite, printre frunzele căzute toamna timpuriu. Eram convins că frunzele ridicate de vânt își pierd polenul auriu care se depune pe firele de iarbă. În afară de picăturile de rouă nu găseam

acolo nimic ce ar putea fi aur. Apoi stăteam în tufiș la pârâu, iar pădurea îmi răspundea cu foșnetul său tăcut.

PALOAREA NISIPULUI

În timpul călătoriei mele prin deșert, singurul obiect care îmi atrăgea atenția era un glob de sticlă cu diagonală de câțiva metri aflându-se la o anumită distanță de mine. Interiorul globului era o pată neagră, de departe nu reușeam să întrezăresc ce înfățișa. Globul aluneca pe dune de nisip palid, absolut fără foșnet, și atunci aveai impresia că plutește în aer. Sticla scânteia orbitor, justificând paloarea nisipului. Nu, sticla trebuia să fie sticlă, altfel ar trebui să susținem că viața nu este viață.

SUPRAFEȚE ASPRE

Clădirea era compusă numai și numai din scări. În ciuda tuturor încercărilor, nu am reușit să găsesc înăuntru nimic altceva, peste tot doar trepte, urmând una după cealaltă, cu suprafețe aspre. Deși starea și aranjamentul lor permiteau drumeții destul de lungi, niciodată nu garantau întoarcerea, nici măcar întoarcerea la locul de unde s-a pornit. Era greu de constatat dacă te apropiau de țință sau dimpotrivă: impresia de a fi tot mai aproape de punctul de ieșire cu fiecare metru parcurs te însoțea mereu.

Traducere de Matylda Sokol

Ioan PINTEA

(România)

Poet. S-a născut în 1961 la Runcu-Salvei, Bistrița-Năsăud. Absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității „Babes-Bolyai” din Cluj-Napoca (1994). A debutat cu volumul „Frigul și frica” (1992). În prezent este preot paroh la Biserica “Sfinții Trei Ierarhi” din Bistrița, director la Biblioteca Județeană „George Coșbuc” din Bistrița -Năsăud, redactor-șef la revista „Mișcarea literară”. În anul 2007 apare cartea „Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu N. Steinhard” (Premiul Filialei Cluj a USB), urmată de „Jurnal” (2007).

SAMARITEANUL MILOSTIV

aur și argint am pus peste rana Dumnezeuului meu
în bandaje de pânză de olanda i-am înfășurat-o
i-am picurat smirnă, aloe, mir de mult preț
și untdelemn plăcut mirositor
și un medicament foarte rar de găsit în părțile noastre
adus de beduini pe cămile direct din arabia
cu o pensetă ascuțită și foarte subțire
i-am îndepărtat cicatricile și din flacoane alese cu grijă
din trusa
faraonului kheops
cu o pompiță de cristal
i-am prelins un lichid nemaivăzut cu mare precizie
foarte foarte adânc
exact pe locul în care sulița sutașului a deschis-o
tocmai mă întorceam din samaria
și am întâlnit o femeie singură la fântâna lui iacob
care mi-a spus toate
absolut toate
despre El

EMILY

sunt oare în stare poeții să abandoneze poezia
și încet încet să se retragă în orașelul amherst,
dragă domnișoară Emily?
și acolo anonimi și ascunși în ei înșiși
precum broasca țestoasă
ca pe-o bucată de sticlă să șlefuiască
propria glorie?
pot ei oare să lepede precum lepezi o haină învechită
trecutul lor de fluture
și să devină omizi,
dragă domnișoară Emily?
încuiați în camere izolate zile întregi
pot ei să împletească funii și să ridice scripeți
și în coșuri mari de nuiele să trimită jos
pâine și apă muritorilor?
sau, în cel mai bun caz, pot ei, poeții,
să câștige concursul anual de prăjituri din orașelul amherst
și cu onor să închine ode și imnuri furnicilor carnivore,
dragă domnișoară Emily?

Doina IOANID

(România)

Scritoare și jurnalistă. S-a născut în 1968 în București. A absolvit Facultatea de Litere a Universității București și cursurile de Master (Studii Culturale Franceze) la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a aceleiași Universități. A debutat cu volumul de poeme în proză „Duduca de marțipan” (2000). Au urmat alte volume de poezie. Poemele sale au fost traduse în franceză, maghiară, turcă, slovenă, bulgară, croată, neerlandeză și engleză. În prezent este redactor la revista „Observator cultural”.

* * *

Ce mondenitate să fii visceral, ce lux nepermis! Viscerele nu sunt de pus în galantar. Acolo se adună mizeria, meschinăria, ura și frica. Acolo e mașina de tocat a bunicii, cutia cu Pandora cu tot. Acolo doarme mama cu mulțimea ei de prietene diabetice, nevrotice și betege înainte de vreme, cu mâinile tăiate-n borcane. Acolo totul e complicat și foarte amestecat. Acolo trosnesc retortele, acolo se moare fără glorie. Acolo, acolo, nimeni nu minte. Acolo, în frigul umed, stăm cu toții, cu chipul răsucit înăuntru, ca o mânășă întoarsă pe dos.

* * *

Mai nou, studiile despre fericire sunt la mare preț. Poți afla tot ce dorești. Gata cu îndoielile. Studiile astea sunt mai ceva ca detectorul de metale! Precizie și eficiență. Dar care este coeficientul fericirii tale la miezul nopții, când aricioaica vine, ți se strecoară în pat și se așază pe burta ta? Ce studiu modern ar putea măsura ronțăitul sonor, ca să-l transforme în procentaj?

* * *

Pe unii trebuie să-i suporti așa cum suporti peisajele urbane cu mucuri de țigări,ampoane și peturi goale. Să-i suporti cum suporti manelele vecinilor sau durerea de măsele. Să-i suporti ca să nu devii ca ei.

* * *

Nici măcar pe mine nu pot să spun că mă plac. Mă dau cu violet de gențiana, să-mi schimb pielea sau măcar s-o colorez cumva, să nu se mai vadă ciupercile otrăvitoare crescându-mi întruna pe brațe, să nu mi se vadă crăpăturile și cusăturile, dar mai ales să nu se vadă toate leșurile pe care le târâi din copilărie cu mine. Mă ung din cap până-n picioare cu violet de gențiană, în speranța că proprietățile sale tonice, citate peste tot, m-ar putea ajuta cumva.

Adi CRISTI

(România)

Poet, eseist, prozator și publicist. S-a născut în 1954 la Bacău. A absolvit Universitatea Tehnică „Gh. Asachi” și Facultatea de Științe Politice a Universității „Petre Andrei” din Iași. Este directorul Editurii 24.ORE din Iași. A debutat cu volumul de poeme „După sentimente” (1979). Este laureat al mai multor premii literare.

PRADĂ NEDORMITELOR NOPTI

Încerc să deschid cercul

încercuit mă simt în ochiul tău
mai rotund decât elipsa
mai pătrat decât dreptunghiul
și mult mai tânăr decât pleoapa ta care se lasă
cum se mai lasă asfințitul de Soare

sau chiar cum te-ai lăsat tu de fumat

încerc să te strig fără cuvinte credibile
doar cu interjecții și onomatopee
folosite la ora de gramatică
atunci când am învățat graiul animalelor
sau al suferinței
cnete și durere

tipete și multă tăcere pusă în locul cuvintelor
subînțelese

m-am regăsit lângă tine
cum deșertul se mai poate regăsi la malul oceanului
fără a ști cine poartă cu el linia orizontului
și cine ține catargul deasupra capului
m-am regăsit fără a ști cine sunt
sau dacă sunt tu de ce mai exiști
inimă despărțită de adâncul neterminat oftat

încerc cercul să-l încercuiesc
lovindu-l cu bățul acela despre care spuneai
că seamănă trupului tău arcuit peste mine
cum se mai arcuiește umbra părului tău despletit
lăsat pradă nedormitelor nopți.

Muntele crescut într-o noapte atârână de tâmplă
Mă doare muntele acesta de stâncă
ce mi-a crescut sub formă de înălțare

înainte chiar să-mi știu Răstignirea
mi-a crescut direct în talpă
asemenea unor picioroange

confundat fiind cu muntele
de la prima serpentină și până la poalele
tot timpul ridicate în cap
de vântul acela năstrușnic

Am fost nevoit să fiu în miezul escaladărilor
ajungând să mă cuceresc singur
să-mi pun drapelul ca semn al cuceririi Înălțării
la care doar unul a ajuns
și acela nu am fost eu...

și nici măcar tu nu ai fost...
rămasă în brațele mele
ca o flamură desfășurată
în chip de prezență statornică
pe nestatornicia mea.

NOI

A P A R I Ţ I I

EDITURA ARC

Anatol Codru

Orga de piatră

ANATOL CODRU

ORGA DE PIATRĂ

Antologie și prefață de Lucia Țurcanu

CHIȘINĂU | EDITURA ARC | 2016

Colecția „Primăvara poezilor”

„Dintre șazeciștii basarabeni, care, după Mihai Cimpoi, aderă la programul poetic nichitastănescian, realizându-l însă „în temeiul preaplinului emoțional, al elevației și curățeniei etice a trăirii”, Anatol Codru este poetul cel mai intelectualizat și poate cel mai temperat în ceea ce privește „ardoarea etică” a poeziei din segmentul interriveran al literaturii române.” (Lucia Țurcanu)

INTERVIU

CU JAN H. MYSJKIN

REALIZAT DE NICOLAE SPĂTARU

JAN H. MYSJKIN: „LUMEA LITERELOR AJUNGE SĂ REPEREZE REPUBLICA MOLDOVA, ȘI NU INVERS”*

Nicolae Spătaru: Dragă Jan Mysjkin, sunteți un bun cunoscător al procesului literar din Belgia și Franța. Ați tradus pentru iubitorii de poezie din România și R. Moldova mai mulți poeți flamanzi, incluși în antologiile *Lumina ultimei zile* și *Cu picioarele afară*. Care sunt tendințele poeziei flamande din Belgia?

Jan H. Mysjkin: Peisajul poetic de azi din Flandra este de o mare diversitate, cu perspective care stau alături, fără animozitate, dar acest lucru n-a fost caracteristic și în alte timpuri. În anii '50, poezia „experimentală”, în cadrul căreia o nouă generație a vrut să integreze achizițiile de la Dada și suprarealism, a devenit dominantă. La sfârșitul anilor '60, un număr important de poeți – care și-au făcut adesea debutul cu o poezie postexperimentală – s-a îndepărtat de această formă, devenită o mașină de metafore învârtindu-se în gol, pentru a da naștere unei poezii neorealiste. Alții, în schimb, au mers mai departe pe calea experimentării, aliindu-se cu poezia „concretă”, ceea ce înseamnă, în Occident, că sunetul sau imaginea cuvintelor sunt considerate ca materie în sine; asta a dus la poezia sonoră și vizuală.

În anii '70, și-a făcut apariția tendința neoromantică, care se opune poeticilor deja existente. Zece ani mai târziu, postmodernistii, dacă e să facem o calchiere din flamandă, au adus și ei un „câine în ograda de păsări”. Unii poeți au evoluat de la o poetică la alta, în funcție de cea care era mai vizibilă într-o anume perioadă. Azi, nu mai există o poetică dominantă, „ograda de păsări” s-a liniștit, deși ultimii veniți, poeții de slam, fac cel mai mult zgomot. În cele două antologii de poezie flamandă – care reunesc 30 de poeți în viață, între 80 și 30 de ani – am vrut să dau o imagine a întregii panoplii de perspective poetice. Sper ca eventualii cititori să vrea măcar să ia cunoștință de toate aceste perspective – dintre care unele pot surprinde în contextul României și al Moldovei –, pentru a le alege pe cele care corespund cel mai mult propriilor intuiții.

N.S.: Sunt tendințele poeziei flamande din Belgia asemănătoare cu cele ale poeziei din Franța?

J.H.M.: În Franța, din punctul meu de vedere, situația este cu totul alta. Aici sunt editori care nu creditează decât (post-)modernitatea, precum P.O.L și Al Dante, în timp ce alții rămân atașați tradiției, precum Obsidiane și Champ Vallon. Poeții de o parte a baricadei îi disprețuiesc pe cei de cealaltă parte. În 2000, prin comparație cu România, s-a întâmplat exact invers în Franța. Dacă Generația 2000 a adus o noutate sau măcar o altă vitalitate poeziei românești, în Franța poezia nu prea mai are suflu. După un secol și jumătate de inovație, de la Rimbaud la Roubaud, ca să spun pe scurt, generațiile recente se limitează la a exploata achizițiile avangardelor istorice, pe de o parte, sau a le ignora, de cealaltă parte. Poezia actuală din Franța

nu mă interesează prea mult, tocmai din cauza acestei repetiții plictisitoare a formelor din trecut. Dar, în fine, să te afli un secol și jumătate în fruntea procesului inovator este cam mult, nu putea să dureze la nesfârșit.

N.S.: În 2015, la Editura Poëziecentrum din Gent, Belgia, a apărut antologia *Een bloem van bloed met besneeuwde blaadje* (Zece poeți din R. Moldova). Împreună cu traducătorul Jan Willem Bos, ați realizat selecția poeziilor și traducerea textelor în limba neerlandeză. Până la această antologie, la aceeași editură, ați mai tipărit alte două antologii de poezie românească. Ce părere aveți despre poezia care se scrie în România și Republica Moldova? Cum este receptată ea de cititorul flamand?

J.H.M.: Mi se pare că poezia românofonă a cunoscut o evoluție foarte diferită de cea din Occident, din rațiuni politice. După al doilea Război Mondial, în momentul în care „experimentalii” din Flandra și Țările de Jos integrau elemente dadaiste și suprarealiste, acestea două sunt reprimare în România și Republica Moldova, în favoarea realismului socialist. Cum acest punct de plecare este cu desăvârșire diferit, evoluția este și ea total diferită. Până la Generația 2000, există o pondere considerabilă de poezie populară, cu un imaginar țărănesc și partea sa de fantastic sau de absurd, precum și orientarea spre o poezie înalt metafizică. În Franța, nu veți găsi similitudini cu poezia Ilenei Mălăncioiu, a lui Nichita Stănescu sau a lui Ion Mureșan, ca să dau doar câteva nume. În momentul în care apare manifestul oniric, poeții de la noi întorseseră deja spatele suprarealismului; exit Virgil Mazilescu și ceilalți.

Mi-e teamă că va fi destul de greu să fie promovate generațiile dinainte de 2000 în Occident. Sub comunism, au existat traduceri în franceză, engleză sau spaniolă, dar toate realizate de români și publicate în România. Trebuie să constatăm că aceste traduceri sunt mediocre, uneori ilizibile și că nu are nici un sens să produci traduceri în România: traducerea trebuie publicată în Franța, în Statele Unite sau în Spania. E curios că, până și azi, românii și moldovenii continuă să se traducă și să se publice între ei. În general, rezultatele sunt lamentabile și rămân fără efect în străinătate.

La un moment dat, Institutul Cultural Român a pus pe picioare un program pentru a favoriza traducerea, atât prin intermediul debutanților, cât și al profesioniștilor. Din câte îmi dau seama, acest program începuse să funcționeze. În 2012, Senatul român a parașutat acolo un personaj debil, care a reușit să distrugă totul în câteva luni. Am impresia că ICR-ul are încă greutate în a-și reveni după neîncrederea care s-a instalat printre editorii și traducătorii din străinătate în ce-l privește.

N.S.: Ați participat la ediția a V-a a Festivalului Internațional „Primăvara Europeană a Poeților”, organizat de Uniunea Scriitorilor din Moldova. An de an, la Chișinău sunt invitați poeți și traducători importanți din diverse literaturi și arealuri culturale. Ce ne puteți spune despre acest eveniment și despre temele care se pun în discuție?

J.H.M.: Festivalul este încă tânăr, într-o țară care nu și-a recăpătat independența decât abia acum un sfert de secol. Ceea ce m-a uimit la festivalurile din România în anii 2000, era organizarea de tip cerc închis: poeții invitați formau și publicul. Cel mult se găsea un auditoriu extern în licee și în universități – un public atent, de altfel. Literatura pare încă vie în învățământul din țările dumneavoastră. Totuși, m-a uimit. Am participat activ la festivaluri precum *Poetry International*, la Rotterdam, și *Felix Poetry Festival*, la Anvers. Acolo se întâmplă exact contrariul: organizatorii încearcă să atragă oamenii, care vin la o seară de poezie ca și cum ar merge la o piesă de teatru sau la un concert. Doar de câțiva ani există câteva inițiative în România, care au ambiția de-a ieși din acest cerc închis: Festivalul „Poezia e la Bistrița”, Festivalul Internațional de Literatură și Traducere, de la Iași. Firește, lucrurile astea nu se pot dobândi dintr-o dată. E o treabă de lungă durată să te anunți și să-ți impui prezența, să sensibilizezi oamenii pentru o seară de poezie internațională. Și o chestiune de buget...

N.S.: Ce ar trebui să mai facă organizatorii pentru ca acest festival să devină un reper sigur pe harta poeziei europene?

J.H.M.: În Occident, abia de se știe unde-i Republica Moldova, ca să nu mai pomenim de condițiile de viață sau despre starea artelor. Singurele ocazii când țara devine subiect de știri e când izbucnește vreun scandal de fraudă electorală sau de corupție. E de ajuns să tastezi pe internet „le milliard disparu” și Republica Moldova apare în fruntea afișărilor de căutare. Acestea fiind zise, datorită invitării la festival a unui număr mare de poeți și de traducători străini – unii dintre ei fiind jurnaliști sau responsabili de structurile culturale – iau cunoștință de țara și de poezia dumneavoastră și fac să se vorbească în jurul lor despre ele. De fapt, antologia *Een bloem van bloed met besneeuwde blaadjes* s-a născut odată cu prezența lui Jan Willem Bos la a IV-a ediție a festivalului. Dacă fiecare ediție va avea astfel de urmări, atunci, efortul nu va fi în zadar. Mulțumită Festivalului Internațional „Primăvara Europeană a Poeților”, lumea literelor ajunge să repereze Republica Moldova, și nu invers.

*** Răspunsurile au fost traduse din franceză în română de Doina Ioanid.**

INTERVIU

CU JUSTO JORGE PADRÓN
REALIZAT DE NICOLAE DABIJA

JUSTO JORGE PADRON: „POEZIA ÎL TRANSFORMĂ PE OM ÎN ZEU”

Nicolae Dabija: Care e deosebirea dintre poetul de azi și cel dintotdeauna?

Justo Jorge Padrón: Consider că deosebirea între vechiul poet și cel modern constă în granița semnificației. Sensul poeziei moderne nu este întotdeauna liniar, caută cu ardoare polisemia și se îndreaptă cu mai multă determinare spre critica limbajului, spre a găsi în poezia însăși – ca un paradis sau un infern autonom – sensul său autentic. Cuvintele nu sunt îndemnate să povestească sau să cânte pentru ceilalți, vorbesc între ele și oferă acest dialog mai închis și subtil. Dificultatea sa constă în complexitatea sau ambiguitatea ermetică care cer o concentrare absolută pentru că sunt, ele însele, teritoriul unic al emoției sale.

N.D.: Ce e atunci poezia?

J.J.P.: Poezia este singurul domeniu artistic care poate aduce lumină și culoare în această casă sumbră – lumea. Cea care conservă limbajul celor umiliți de nedreptate și durere. Este aventura existenței sau, chiar mai mult, a visului. Nu este un atribut al poemului, ci un simbol ascuns a ceea ce există. Se atârână de augur pentru a fi conștiința profunzimii. Acțiune

evazivă, este mai mult decât realitatea. Este ea însăși o realitate care se exprimă și se transcende. Alegere a unui vârtej care ne răscumpără de ceea ce încă nu cunoaștem. Poezia este dicționarul universal al minunilor, reflectarea sfântă a unei cosmogonii individuale, vântul ființei în roua pădurii, splendidul trifoi norocos. Ochii-i văd invizibilul și imposibilul. Fața sa are un ochi de copil (mirarea) și altul de bătrân (experiența). Știe că găzduiește verbul în vârful cel mai frumos al energiei pentru a numi și a crea ceea ce este interzis limbajului obișnuit. Deține un cod secret, expansiune a interiorului său, care îi deschide porțile cortului, cheia ei nu este decât un cuvânt edificator. Omul percepe emoția lumii în fața poemului, o reflectă în adevărul său esențial, așa cum spuneau chinezii în antichitate, solidaritatea celor zece mii de lucruri care alcătuiesc universul.

N.D.: Cât de important este limbajul pentru un poet?

J.J.P.: Scriitorul englez George Orwell în cartea sa profetică „1984” a semnalat pe bună dreptate importanța limbajului în destinul fiecărei vieți umane. Dictatorul din acea fabulă universală știa că reducând vocabularul unei persoane o va reduce la stadiul său primar. Și este adevărat. Știm că unei persoane care dispune

de un număr redus de cuvinte, i se micșorează mintea, deoarece, cu fiecare cuvânt, va avea o percepție mai mare asupra lumii. Poezia – acea rafală de briză proaspătă care nu ocupă un loc în spațiu – este genul literar care mișcă cel mai mare număr de cuvinte și, de aceea, este capabilă să capteze stările cele mai subtile ale sufletului uman. Rezultă că rolul poetului în societate este important. Nu este doar gardian al limbajului, ci, prin munca sa de creație, extinde apele limbii pentru a preveni stagnarea sau degradarea ei.

N.D.: Care sunt misiunile poeziei?

J.J.P.: Cele ale seducției, consolării și visării. Este adevărat că limbajul poetic este cel mai mare fior care ne atinge inima pentru a o tulbura și mișca profund. Dar este de asemenea una dintre cele mai nobile forme de consolare, pentru că ne atenuează, prin frumusețea sa, tristețea și ne pregătește cu integritate pentru a înfrunta durerea, bătrânețea și moartea. Poate capacitatea sa cea mai luminoasă este aceea de a ne face să visăm. Îmi amintesc câteva versuri ale marelui poet german Friedrich Hölderlin: „Când un om gândește, este cerșetor, iar atunci când visează se transformă în zeu.”

DESPRE POEZIE

OMUL DE ARGILĂ*

de MARIA PILCHIN

Saint-John Perse, în 1960 în discursul său ținut în fața Comitetului Nobel, afirma: „Face à l'énergie nucléaire, la lampe d'argile du poète suffirait-elle à son propos? Oui, si d'argile se souvient l'homme. Et c'est assez, pour le poète, d'être la mauvaise conscience de son temps”.

Cuvintele-cheie ar fi „omul de argilă”. M-am întrebat cine este „omul de argilă”? Ce îi este specific? De unde vine el?

M-am gândit și la statuia visată de regele Nabucodonosor ale cărei picioare din fier și lut erau, după prorocia lui Daniel, lumea noastră. O curioasă armatură: fier și lut. Un fel de lut armat. Aceasta este lumea noastră, lumea colosului cu picioare de lut: măreția ce stă gata să se prăbușească. Or, cred că omul de lut este în primul rând imper-

meabil, adică reticent la tot ce iese în afara lumii construite de el. Este omul sigur de importanța sa. Maximum ce poate deveni el este să ajungă omul-ceramică. Acesta este un soi aparte de om printre noi. Este acel tip de individ care a trecut printr-un fel de preparație termică, manuală, este omul-produs. Este omul plămădit cu apă, ars la foc, uscat la soare, omul preparat, aproape semipreparat. Apogeul, exclusivitatea acestei lumi o constituie totuși omul-faianță. Un Golem al lumii noastre contemporane. O strălucire însă care pare a fi lipsită de emotivitate, de viață. Este o ființă antropomorfă căreia îi cam lipsește poezia. Este ființa care a uitat poezia, care nu posedă exercițiul poetic.

În lutul său, acesta, are o sumedenie de șuruburi și piulițe, este eficient și la

fiecare jumătate de an are ce raporta. Raportul este esența lui teleologică. Este omul din lut armat, un android care mișcă, produce, dar tot mai mult uită să viseze, adică să creeze. Doar uneori, mai ales în serile marilor orașe, simte un fel de tristețe apăsătoare, un soi de melancolie care îi sfâșie pieptul, care doare. Este durerea argilei, care poartă în sine amintirea pământului din care am fost făcuți, este amintirea clipei când toată poezia universului, a creației s-a întrupat în noi. Atunci vibrăm. Și în acele clipe, prin fisurile noastre trece apa, aerul și toate esențele existenței. Atunci ne deschidem spre poezie. O poezie a omului-argilă care își amintește că a fost pământ. Că a dat rod, că a visat, că a zburat, că și-a putut imagina. Căci imaginația este ceea ce

suplinea tot ce ne lipsea. Astăzi nu ne mai imaginăm, căci putem zbura și așa. Omul-argilă visează rar, își imaginează rar, omul-argilă are însă o profundă nostalgie a omului-țărănă. Din această nostalgie ia naștere poezia. O poezie de argilă și ea, doar că, spre deosebire de creatorul ei, ea își spulberă impermeabilitatea, căci cuvintele sunt permeabile, cum permeabil este orice început... Iar la început a fost cuvântul, adică poezia...

„Este poetul o conștiință rea a timpului său”? Da! Căci el ca și cuvintele este permeabil!

Din discursul ținut la masa rotundă „Et c'est assez, pour le poète, d'être la mauvaise conscience de son temps”, Salon du Livre, Paris, 20 martie, 2016.

STUDII

POEZIA LUI EUGEN CIOCLEA

de MIHAI IOVĂNEL

Considerat unul dintre poeții mari iviți în Basarabia ultimelor decenii, Eugen Cioclea face parte din spița boemilor trăind amplificat și parcă damnați sub combustia propriei poezii. A publicat puțin, dar parcimonia găsește o compensație în intensitatea poemelor. A fost comparat cu Mircea Dinescu: cei doi au în comun într-adevăr influența poeziei ruse, simplitatea ritmat-tensiionată a versurilor nutrite dintr-un fond tropic și lexical de bază, precum și o propensiune eminamente politică. Unele poezii ar putea fi atribuite cu ușurință lui Dinescu: „Cocoșii cântă, proști de bucurie,/ decapitați mereu de-aceiași soare,/ pruncul se naște după cumătrie,/ votat prin clinici de ordinatoare.// [...] Și cum scâncește lanul de lucernă,/ invidios pe șuncă și cârnați,/ fete bătrâne sar dintr-o lanternă/ să se mărite-aiurea cu soldați” (Perspectivă imediată)*.

Aspectul politic al versurilor lui Eugen Cioclea acoperă mai multe paliere. O primă categorie ar fi aceea aplicată lumii literare. De pildă, într-un apel către generația sa, el ironizează traficul lucrativ făcut cu poeme patriotice și dedicate mamei: „Mă adresez generației mele,/ cât și celor ce n-au apucat deocamdată/ să prindă la seu:/ din clipa aceasta (nu mai puțin importantă/ ca pasul lui Armstrong pe lună),/ toți cu șanse egale de a hrăni cu colivă/ clanul de vrăbii al istoriei literare,/ departe de-a fi puritani,/ măcar pentru poemele despre mamă și patrie,/ vom refuza legăturica/ cu bani” (Apel). De asemenea, altundeva ia în derădere clișeele artei socialiste: „Poetul s-a îmbătat./ E praf. E clei./ Abia de se mai ține/ pe picioare,/ dar, cât mai poate împărți/ „la trei”,/ sprijinul său e clasa/ muncitoare!” (Realismul socialist). O altă categorie ar ține de demontarea viziunii birocratic-inginerești aplicate realității în estul comunist: „Dar bine măcar că realitatea/ nu poate fi demonstrată/ de-un maestru mecanic/ cu nimb/ iar viața nu-i bicicletă/ din copilărie,/ pe care, ori de câte ori o făceam,/ îmi rămâneau și niște piese/ de schimb” (***). Câteodată se versifică în punctul de plecare clișee umanist-ideologice, scurtcircuitate însă printr-o extrapolare insolită: „Ne pârpălim pe aceeași planetă./ Înfulecăm din același pământ sau nisip./ În curând vom planta bostănei/ și măslini și garoafe/ pe lună/ (mi s-a spus că-i posibil un metalimbaj/ mai

frumos ca o limbă)./ Doamne al proștilor, zic, nu cumva/ ne vom și înmulți precum râmele/ pe un vârf de hârleț/ într-o groapă/ comună?” (***).

Imaginile folosite de Eugen Cioclea sunt recrutate din perimetrul aflat la îndemână al cotidianului casnic ori politic: „Luceafărul, seara pe deal,/ mi-i același, din suflet, bujie./ Fericit c-am fost aspru la păr,/ nu sunt trist c-o să mor cu chelie.// Toate bune. De la un timp/ am și martori dispuși să confirme./ Conștiința-i un bec de control –/ fără sârme” (Conștiința de sine). Această recuzită imagistic-lexicală simplă este încordată însă într-o voce orgolioasă, cochetând cu megalomania nutrită din imperialismul cu pretenții universaliste al culturii sovietice (perfect similar de altfel cu acela al multor poeți americani): „Las pentru alți cercetători succesul/ de-a da prin străchini c-un picior de vers./ Eu îmi propun să scutur/ universul./ Eu am ceva de lucru-n univers” (Rampa). Apar și poeme pseudonarative, ironico-absurde, în stilul lui Vintilă Ivăncescu sau al lui Bob Dylan din *Motorpsycho Nightmare*: „Lucram la un poem, dar ca-nadins/ eșafodajul se prăbușea și toate/ cuvintele se năruiau./ Sisif/ îmi dădea lecții de/ absurditate.// Vecinul meu, un mare fotbalist,/ țintea să-nclie mingea de-un perete./ La amândoi când ne era mai trist,/ jucam șeptică într-un cămin de fete.// Atunci sosiși în viața-mi, draga mea,/ cu ochelari și șorț de școlăriță./ Te-am întrebat: «Vrei să-mi ajuți ceva?»/ Ceasul bătea exact la linguriță.// și-am început cu buzele să-ți pun/ pe corp cuvinte ca pe-o armătură,/ în sus pe glezne, coapse, umeri,/ pân/ ai dispărut cu tot cu coafură” (Ucenicul lui Manole). Ca model asociat lui Eugen Cioclea a fost invocat de altfel dublul sovietic al bardului american, Vladimir Vîsoțki. Poetul este cât se poate familiar cu tipul de discursivitate tranzitivă, tăioasă și lirică, biciuitoare și subversivă și își joacă la perfecțiune rolul de bufon îndrăzneț care aruncă adevăruri contondente cu arta de a nu-și pune capul în pericol: „În seara asta, dintre oratori,/ eu unul singur vă voi trage clapa,/ să nu v-ajungă poezia, uneori,/ cum, brusc, sub duș vi s-ar închide apa.// [...] Poți după mine câinii să-i asmuți –/ nu pot să fiu pe plac la fiecare./ Căci iată timpul cum îmi face mânji/ și-mi cere dreptul său precum o pușcă,/ căci

iată teii,/ oricât par de blânzi,/ de-o fi să-i zădări, cu albi/ te mușcă.// Astfel și eu,/ timid ca un arici,/ în seara asta printre voi, ferice/ și mângâiat de soartă ca de-un brici,/ încerc să joc cu inima/ popice”. Dezgustul față de convențional și de „somități” provoacă arte poetice radicale: „Ar trebui/ să se-ntâmpile ceva./ Aștept rațiunea coioasă./ Adevărul să fie trântit de podea –/ altfel este/ o farsă.// Mă-nădușă scârba de somități./ Detergentul e unica artă./ Pentru-un trabuc pot să-ți torn și-o idee/ cărnoasă,/ trecutul ne pupă/ îndată” (Iaca).

Există însă și o față mai puțin directă, mai enigmatică și mai ermetică a lui

Eugen Cioclea, precum în Arc: „Aterizat însingurat aicea/ cu trupul rupt de cerul inelar/ spuneam cuvinte vechi în parastase/ astfel voind să fiu/ totalitar.// Dar crunt lovit de greutatea dură/ a timpului ce săgeta atent/ bâr! la strânsura turmei săltărețe/ însemna lividul/ referent.// și-am dat urgent capacului nevoie/ să miște gândul gol când i-a veni/ cumva pe plai și piramida-i/ gata./ Sunt faraonul. Te-oi/ ademeni”.

* Textele sunt citate după ediția: Eugen Cioclea, *Antologic*, ediție îngrijită de Em. Galaicu-Păun, Editura Cartier, Chișinău, 2014.

FOTOGRAFE | NICOLAE RĂILEANU

Nicolae Esinencu și Eugen Cioclea

ROZA VÂNTURILOR

LEO BUTNARU

JURNAL DE ITALIA

(12 IULIE – 14 AUGUST 2015) (VII)

23.VII. Bagno di Gavorrano

Bagno este parte componentă (*frazione*; una din mai multe) a întinsei comune colinaro-alpine Gavorrano. Din antichitate, a fost un loc al băilor termale, deschise pe timpul domniei lui Nero. Chiar se numeau Bagno di Nerone.

Spre amurg, Enzo telefonează de la Siena, să ne spună unde se află lumânările antițânțari. Asta, în caz dacă dorim să cinăm, să stăm la taclale în foișor. Când ard, aceste lumânări, unele cu fitilul destul de gros, îmi amintesc de scenele din filmele cu tramă antică, ce se petrec în interioare de palate-fortărețe, cu ziduri din piatră dezgolită. Interioare luminate de făclii, cărora li se aseamănă cât de cât lumânările cu flacăra relativ mare, puse pe blide de argilă.

Însă ne trebuie antițânțari și pentru interioare. În caz că mărunții agresori reușesc să pătrundă în casă.

Când am sosit, de la supermarket am procurat de toate, care ne-ar fi necesare, uitând însă de flecușetele antițânțari. Mergem și lichidăm lapsusul de memorie.

Peste gard, are casă un militar plecat în misiune peste hotare cu întreaga familie. Pisicul-motan-fără-nume (deocamdată, până vine și bunicul, să auzim cum îl cheamă) a fost lăsat în grija lui Enzo. De cum am sosit, ne-a și întâmpinat, a intrat. La bucătărie, dar și afară, își are blide cu mâncare pisicească.

Iar în stânga, zice Dumitra, locuiește „un albastru”. Aici, pentru conașionalii mei din dreapta Prutului e necesară o explicație. Noi nu avem această noțiune, „albastru”, folosită alegoric de ruși și de toți cei care au fost în destrămata URSS. Ea se referă doar la bărbați. Noțiunea vine de la ruși, care îi spun „goluboi” (albastru) unui gay. De unde pornește etichetarea? He-he, se trage încă de la maternitate, unde, la naștere, pentru distincție de sex, pruncuțelor-fetițelor li se leagă la mânăuță o panglică roză, iar pruncilor-fătușilor – una albastră. De acolo și acest calificativ depreciativ.

La noi, în schimb, se zice că ar fi situații albastre. Uite, asta rușii n-o au. Chiar dacă situații – he, he! – au și tot au.

24.VII. Bagno – Drasena

Dimineța pe la 9 și ceva, o luăm spre mare. La intersecția străzilor, un drum care duce spre cimitir. Menționez asta, pentru a spune că nu sunt un superstițios. Sau, poate, nu unul sută la sută, ci net sub 30-20 (procente de neliniște, emoții). Pe drumul dinspre locul de veci vine o mașină. La cei trei ani fără trei luni ai săi, Fabrizio unde face: „Mămică, fii atentă”. Navigator pur-sânge, ce mai! acest copil de o inteligență sclipitoare. Se descurcă la cal-

culatoare, telefoane IP, tablete. Îi place muzica, are un auz perfect, cântă.

Depășim camioane încărcate cu „jgheaburi” mari și groase din scoarța arborilor de plută. (Pentru prima oară, i-am văzut, în august 1976, în Grădina Nikitin din Ialta). Cicliști la antrenamente. În grupuri sau solitari. Din vreme în vreme, câte un african autostopist. Mai multe persoane care practică jogging-ul.

Drumul spre mare e cam de 15 kilometri. Poate mai puțin. Ajungem. Parcăm în preajma multor ocoale cu... măgăruși, asini. Sunt pentru demonstrații de hipism. Din loc în loc, tăblii cu avertismentul: „Pentru securitatea dumneavoastră și sănătatea lor, nu vă apropiați de animale, nu le hrăniți”.

Așadar, prima descălecare la Plaja Darsena. Noi, cei veniți de la Siena, i-am putea spune chiar... Darul S(i)ena. Nuanțele ludice pot fi incluse și în versurile lui Carol Scrob „Bardul de la Mircești”, dedicate lui Vasile Alecsandri. Eu ajung la următoarea parafrază:

*De la Dunăre la S(i)ena
Din Carpați pân' la Pompei,
Ginta nobilă latină
Adună poezii săi.*

Plaja este despărțită de șosea de o fâșie de vreo 30 de metri lățime de pini înalți, cu coroanele rotate; pini umbrelă. Cică, această fâșie s-ar întinde pe lungimea de 50 de kilometri. În cetinișul arborilor – miliarde de cicade care, de cum se înalță soarele și crește temperatura, încep ași porni – ce? – moriștile, șiscornițele; micile, dar bâzâitoare elice și câte și mai câte „dispozitive”, pe care le poți deduce, oarecum metaforic, din vijeliile lor de sunete intermitente, insistente, interminabile, săcăitoare, într-o strună multiplicată de, zic eu, miliarde de ori, zbârnăitoare, pentru noi, la început, la drept vorbind, cam obositoare. Însă mergem înspre a ne obișnui cu vacarmul de mini-iad sonor fără de care – asta e, nu se poate.

La plajă, plătim locul, două șezlonguri, umbrela pentru o săptămână (15 euro pe zi): ne instalăm de azi, joi, vinerea viitoare fiind ultima noastră zi de plajă. O săptămână.

Marea e deosebit de caldă. În relativ lunga, totuși, viață a mea nu cred să mă fi scăldat într-o altă mare mai mângâietoare, mai priitoare, decât aceasta, Tireniană, braț vestic al Mediteranei.

Ah, soare-punctură, sare-punctură, mare-punctură! Cum mai simți pe propria-ți piele această multiplă terapie, ușor înțepătoare, vindecătoare.

Apoi – nisipo-punctură. Iar în timpane – cicado-punctură. Cicadele, miliardele lor, pară ar hăcui ceva, mărunț-mărunțel. Niște șiscornițe de... sunete! La care învârt piticii-piticilor. Harnici-foc! Ca soarele din cer. Neobosiți. În

coroanele pinilor frumos modelate de natură. Pini statuari, marini.

De lectură la/ de plajă am luat voluminosul „Guida turistica d'Italia”, pentru documentare și, posibil, trasare a unor itinerare viitoare ademenitoare.

La întoarcere, ne pregătim de cină, în foișor. Pentru ca nu care cumva să fim deranjați de măruntele zburătoare înțepătoare, Alessandro, sosit azi de la Siena, aprinde două mici făclii (da, mai degrabă aduc a făclii nu prea mari, decât a lumânări) antițânțari. La văzul lor, piciful Fabrizio unde prinde a cânta „Tanti guri a te! Tanti guri a tel” (nu pronunță plin, „auguri”), crezând că ar fi ziua de naștere a cuiva dintre noi. Hohotim la uzul acestui „Mulți ani!” pentru țânțarii puși pe goană, completând refrenul omagial: „Tanti auguri a zanzara!”.

Și cum inspirația turistului/ călătorului este și ea imprevizibilă, după cină, fără multe explicații, Alessandro și Dumitra zic să urcăm în mașină. Presupunem că o fi vorba de o plimbare nu prea îndelungată, pentru ca, peste vreo 15 kilometri, să aflăm că mergem să vizităm orașul Castiglioni della Pescaia!

Ajungând la destinație, ne-a fost complicat să găsim vreun loc de parcare liber. Cam după jumătate de oră de căutare, Alessandro lasă mașina pe o stradă ceva mai departe de centru, însă care permite rezolvarea problemei.

E o stațiune balneară celebră, situată pe colina Petriccio, iar jos – dotată cu un port din canale, unde pot fi ancorate-parcate sutele de bărci ale amatorilor de a ieși în largul mării. Cu unele intermitențe, în sec. X-XIII a făcut parte din Republica Pisa. În 1446 este cucerită de Napoli, iar peste paisprezece ani – vândută, comuna, familiei Piccolomini și intrând în orbita sieneză.

Fiind eminamente turistic în virtutea și perindarea unei tradiții, Castiglioni della Pescaia are un aspect și un freamăt mai special serile, nopțile. Astfel că ne pomenim și noi într-un puhoi de lume negrăbită. Terasă după terasă. Foarte multe, poate din acest motiv nici nu prea pline. Sau, posibil, criza ține pungile legate ceva mai strâns. Spectacole de stradă, cu muzicanți, acrobați, clovni. Doi virtuoși, un viorist și un acordeonist, de pe la noi (îi recunoști după „Valurile Dunării”, dar mai ales după inconfundabila „Ciocârlie”).

Urcăm la castel – e de presupus, pe timpuri, o fortificație de necucerit. Oraș-cetate cu ziduri pe o înălțime „ruptă brusc” de restul lumii de pante prăpăstioase, impresionante. Pe la buza prăvălișului – cactuși uriași. Înfloresc agavele, plante ornamentale, cu frunze enorme, de peste 1-1,5 metri lungime, late și grase/ groase, spinoase, din care mexicanii extrag tequila. Cică, agava înflorește odată la 100 de ani, după care moare. Deci, și acestea ar fi pe ducă?...

Jos, imens și luminos trasat de sute de felinare, portul. Marea în irizări nocturne. Cu alte cuvinte, privești pe care le poți vedea, în toată originalitatea lor, doar aici,

la Castiglioni della Pescaia. Eu unul găsesc nepotrivite denumirile, asociative, care i se dau acestui oraș, cum ar fi „la piccola Svizzera” sau „la Svizzera della Maremma”. Specificul italian nu e cu nimic mai prejos decât cel elvețian.

Multe locașe de cult, palate, castele, turnuri. Ți se par chiar foarte multe pentru o localitate care are circa șapte mii de locuitori. În bazinele tronează compozițiile cu scene din viața Sfântului Guglielmo di Malavalle, un eremit contemplativ din sec. XII, probabil de origine franceză. Este considerat protectorul orașului.

Apoi site-uri arheologice caracteristice Toscanei, Maremei – etrusce.

Spunând că și Castiglioni della Pescaia este o dovadă sui generis că Peninsula Apenină se află într-o perioadă turistică înfloritoare (în pofida recesiunii), nu spui, totuși esențialul: că este vorba, mai întâi, de o manifestare a conștiinței patrimoniului spiritual național de care dispune Italia, de o permanentă descoperire și valorificare a tot altor și altor extraordinare valori de artă, istorie, cultură și ambient.

Ieșim din oraș destul de târzior, spre miezul nopții. De pe marginea unei curbe de traseu mașina ne este urmărită, impasibil, de doi mistreți. Așa, mai că în plin oraș. Precum urșii la Brașov. Nu fără riscuri aceste vizite ale animalelor sălbatice care, ne spunea mai alaltăieri Enzo, și prin această regiune sunt foarte multe. În special mistreții și lupii.

25.VII. Massa Marittima

Apa, nițel mai rece decât ieri. A plouat prin Toscana. Însă, după vreo două ore, e caldă-caldă. Marea – îmbietoare, acaparantă. Ai sta în ea ore în șir, apa te-ar suge, cum se zice, ți-ar subția degetele, până ar putea să-ți alunece de pe ele inelele (dacă porți mai multe). Eu am unul din iunie 1989, procurat în Mongolia. E oarecum mai exotic.

Ne scăldăm – de-a valma, concomitent – în două mări, dat fiind că Marea Tireniană este un braț vestic al bazinului Mării Mediterane, braț care se întinde între Peninsula Italică, Sardinia și Sicilia. Italia e „proprietara” a două mări „personale”, Tireniană și Ligurică, însă acestea două, apusene, sunt încorporate în Mediterană, partea de est și de sud a țării peninsulare fiind scăldate de mările Adriatică și Ioniană.

„Miorița” din Massa Marittima

Nu am văzut să se scalde și neguțătorii ce târguiesc pe plajă cu fel de fel de mărfuri și marafeturi relativ ieftine. Poate o fac seara, când plaja se golește, și ei rămân fără eventualii (rarii) cumpărători.

Uneori, în lungul plajei, trec copii de culoare de mână cu părinții italieni care i-au adoptat. Alteori îi văd, undeva mai departe, pe stânga, scăldându-se în apa în față a mării, fără a înainta spre adânc. Acționând zoom-ul aparatului foto, apropiindu-i, îi urmăresc cu interes pe fundalul albastriu al apei, apăs declanșatorul, ca și cum... discret. În albumul de călătorie am deja mai multe instantanee negru-albastre cu astfel de ființe simpatice.

Posibil și substraturile de germinare multietnică, de selectare și esențializare continuă din originile mai multor popoare care, în frământul și atrocitățile istoriei, și-au căutat echilibrul existențial, unitatea și pacea, pe durată și duritate de milenii răsplămădindu-se cu toate ale lor în națiune europeană, îi și face, azi, pe italieni mai toleranți, decât unii vecini ai lor, față de imigranții care le asaltează coastele marine, orașele, sângele, modificând câte ceva în toate ale Italiei, om și societate.

În fine, la plajă, am aflat cum îl cheamă pe motanul de la casa lui Enzo: Gato. Adică, pe românește, pur și simplu: Motan. Însă Fabrizio îi mai spune și Cico, adică: Grăsuleanul. Și tot Fabrizio ne anunță că a hrănit motanul. „Cu ce l-ai hrănit?” „Cu apă”. Da, motanul nostru va fi sătul...

În genere, Fabrizio e demn de nuvele întregi, sugerează scene, subiecte. Să zicem, îi place foarte mult ce-i spune nana Zinovia, când dânsul strănută: „Tos!” (cum li se spune copiilor, extras, din „Fii sănătos!”). Piciul tot repetă acest „Tos!, „Tos!”, dar, pentru ca să nu fie nemotivat, se străduiește să strănute iar și iar, fără însă a ajunge la firesc. De, e un copil prins într-un joc pentru vârsta lui. La nici trei ani împliniți, el se ambiționează să-mi facă poze cu tableta și, odată, chiar a izbutit.

Ca și alți copii, Fabrizio pare insensibil la moriști, zmeie pe care îi propun negustorii de culoare. Din câte văd ei, copiii, pe net, la TV, astfel de jucării li se par derizorii, prea... necomplicate.

În amiază e și momentul de vârf al dezlănțuirii cicadelor, acești mărunți trâmbițași ai raiului sau, când cam te scot din sărite, ai iadului insectelor. De supra-hârnicie și zădărnicie în eforturile lor sonore. Le suportăm până la 14 și un sfert. Apoi reîntoarcerea la Bagno. Prânzul. Două ore de siestă. După care plecăm să vizităm orașul Massa Marittima. Itinerarul e cu adevărat fascinant, peisajul nu e doar decor pentru spectacol, ci personaj în plină acțiune, mișcare, desfășurare. Alte și alte localități-fortărețe sus, pe culmile colinelor ce pot fi numite și munte, ca niște uriașe cuiburi pe creste crenelate de ziduri și turnuri. Locuri sigilate și de rupturi adânci de maluri stâncoase. În Evul Mediu

și nu numai, pe aici s-au succedat asediile florentinilor, sienezilor sau spaniolilor, arabilor.

Câmpuri de orez, livezi de măslini, podgorii viticole.

Massa Marittima impresionează prin istoria (sau preistoria?) sa etruscă, de altfel ca și multe alte localități din acest spațiu. Arătoase – colinele metalo-feroase.

Piețele Garibaldi și a Domului, una trecătoare în cealaltă, dau impresia unui ingenios joc de simetrii în alternanță cu asimetriile în perspective strânse.

Pe o colană de granit, în Piazza Vescovile, lupoaica sieneză amintește că mut timp orașul cetate a fost sub dominația Sienei.

Din preistorie și protoistorie, numele Massa apare pentru prima oară în acte în secolul X.

Acest oraș de numai 8 500 de locuitori dispune de zeci (chiar așa, nu e glumă!) de biserici, capele și palate, înălțate de la începutul mileniului doi – mai spre noi. O arhitectură excepțională, ademenitoare de a hălădui prin ulițe și ulicioare labirintice.

La intrarea într-o cafenea, văzui atârâte pagini cu versuri. „Poeti viandanti”. – Poesia di Iory Nogres: „În jocul cauzalității de răsfârțengeri/ În vântul sensurilor și contrasensurilor/ Unele încântări sunt mister adânc/ Altele-s mereu răspunsuri/ Lăsând ca doar respirația mea/ Să depene adevărata poveste”. – Le pun aici, le iau cu mine, pentru că ele nu-mi vor îngrela bagajul de avion. Mi-a fost cam complicat la traducerea lor, dar acum mi se par chiar simpatice.

Este oarecum cochet monumentul unei mioare/ oițe ce are la gât o eșarfă cu roșu, galben și verde. Pe pedestal stă scris: *Sanguis et ius libertatis presidium*. În varianta *Ius sanguinis* preceptul se referă la „dreptul sângelui”, conform dreptului roman fiind unul din cele două sisteme de acordare a cetățeniei, alături de *ius soli* (dreptul pământului; la noi, – pământenii – bășinașii, autohtonii). Însă în varianta de pe pedestalul cu oița zbanghie el e un îndemn încurajator pentru cetățeni de a-și apăra libertatea până la ultimul strop de sânge. Adagiul fusese lansat în perioada anilor 1225 – 1335, când Massa Marittima era o comună independentă, după care căzu sub stăpânire sieneză, apoi florentină.

Pe calea de întoarcere, zic: „De când tot mergem pe aici, nu am văzut agenți de circulație”. Alessandro: „Nu au benzină să iasă pe traseu”. Eu râd. Al. revine: „Nu, nu e o glumă. Chiar așa este”. Plus mai multe date despre criza economică în care se află Italia. De altfel, ca și alte țări.

(Va urma)

•SEMNAL•

Veacul meu, fiara mea

Osip Mandelștam

OSIP MANDELȘTAM
VEACUL MEU, FIARA MEA

Traducere, prefață,
tabel cronologic și note
de Leo Butnaru
IAȘI, EDITURA ALFA, 2016

ESEU

FANTASMELE CULTURII (II)

de ADRIAN CIUBOTARU

“PASUL-ÎNAPOI-DINCOLO”

Disocierea semnificantului de semnificat, etapă definitorie pentru proiectul metafizic occidental și, în consecință, pentru cultura Occidentului. Interpretarea semnificării ca “unitate între semnificant și semnificat”. Privilegierea semnificatului, semnificantul înțeles ca “urmă exterioară a semnificatului”. Discursul metafizic, construind iluzia unei “prezențe” depline și originale ce-și regăsește forma în “structura duală a semnului”. De aici: “moștenirea metafizică” a semiologiei moderne, care nu poate elibera “prezența” din strânsoarea cuplului semiologic. Și care ignoră faptul că “nu există altă origine posibilă în afară de semnificant și de urmă”. În consecință, nevoia de a restitui caracterul original semnificantului și de a recunoaște situația originală a limbajului. Revenind, într-un fel, la proiectul metafizic grecesc al “gramaticii” care concepea limbajul din perspectiva “literii”.

Acestea sunt, pe scurt, premisele discursului filozofic și estetic al lui Agamben, ce se declanșează tocmai în momentul în care gândirea maeștrilor săi, Heidegger și Derrida, pare să ajungă la o limită aparent insurmontabilă. Volumul *Stanțe: cuvântul și fantasma în cultura occidentală* (București, Editura Humanitas, 2015, traducere din italiană de Anamaria Gebăilă) este primul capitol al acestui discurs. Cartea inaugurală și cheia de boltă a sistemului de gândire agambenian.

Eseurile regrupate în *Stanțe...* nu se rezumă însă la critica “moștenirii metafizice cristalizate în noțiunea de semn”. Intenția este de a continua și dezvolta proiectul gramatologic contemporan, făcând acel “pas-înapoi-dincolo” de metafizică pe care nici Heidegger și nici Derrida (al cărui deconstructivism e de sorginte heideggeriană) nu au izbutit să îl facă. Pentru Agamben, “nucleul original al faptului de a semnifica nu se află nici în semnificant, nici în semnificat, nici în scriere, nici în rostire, ci în pliuul prezenței pe care se întemeiază toate acestea: *logos*-ul, care îl definește pe om ca *zoon logon echon* [animal dotat cu rațiune], este acest pliu care adună și separă totul în “conexiunea” prezenței”, omenescul fiind “tocmai această fractură a prezenței, care deschide o lume și

pe care se sprijină limbajul”. Astfel, “algoritmul S/s (semnificat/ semnificant – n.n., A.C.) trebuie să se reducă numai la barieră: / (...).” Totodată, filozoful italian insistă că în această barieră nu trebuie văzută doar “urma unei diferențe” (diferență citită, bineînțeles, derridian), ci un joc topologic al “conexiunilor și articulațiilor”. Articulațiile fiind, de fapt, *apuvia* elinilor, care înseamnă acordul sau, literalmente, “punerea laolaltă”, sudarea diferențelor și tensiunilor într-o unitate – condiția primă, după Heraclit, a bunei noastre situări în prezență. Apropierea de articulațiile “invizibile” ar face cu putință, în cele din urmă, și “pasul-înapoi-dincolo” de metafizică, ar însemna mai mult decât simpla ștergere a diferenței între semnificat și semnificant (programul lui Derrida) și ar putea regăsi comuniunea între gândire și poezie (visul lui Heidegger).

Pentru a arăta cum poate fi realizată această intenție, Agamben ne propune, în *Stanțe...*, câteva modele ale “jocului topologic” de conexiuni și articulații, pe care autorul le caută: în explicarea medievală a iubirii ca proces fantasmatic, preluată de stilnoviști (Partea întâi, *Fantasmele lui Eros*); în transformarea modernă a operei de artă în marfă și fetișizarea acesteia (Partea a doua, *În lumea lui Odradek*); în “împreunarea spirituală” a dorinței cu “obiectul iubirii” din lirica trubadurilor (Partea a treia, *Cuvântul și fantasma*); finalmente, în “obscuritatea apotropaică” a Sfinxului (“simbolul simbolicului”, după Hegel), al cărui discurs protejează enigma pe care vrea să o descifreze Oedip, aici: “eroul civilizator”, personajul simbolic întrucupând metafizicianul ce creează o “falie în limbaj” prin interpretarea și semnificarea simbolicului (Partea a patra, *Imaginea perversă*).

FANTASMELE LUI EROS

“P”radă neclară și emblematică” a iconografiei și a cuvântului, epifanie a ceea ce nu poate fi perceput, melancolia/ melancolicul este, în gândirea și arta medievală, produsul joncțiunii “invizibile” între reprezentări și idei, aparent, fără nicio legătură sau, pe de-a dreptul, contradictorii, dar care, puse împreună de autorul *Stanțelor...*, ne prilejuiesc revelația unor realități (în

cazul de față: psihologice, dar și estetice) altfel insesizabile.

Efortul “arheologic” (în sens mai curând foucaultian) al lui Agamben pornește de la explorarea unui concept medieval cunoscut de toată lumea, dar prost înțeles: *acedia* sau *trândăvia*, dar și *tristitia*, *taedium vitae*, *desidia*, desemnând moartea sufletului provocată de trândăvie. *Acedia* nu este, după cum se crede, lenea obișnuită, adică nedorința de a face ceva. E “demonul amiezii” care, potrivit patrologiei, îi vizitează pe “cei ce se nevoiesc” la miez de zi, agităndu-i zadarnic, abătându-i de la trebi, făcându-i să viseze ori să-și dorească lucruri pe care nu au puterea necesară de a le atinge și trezindu-le, astfel, dezgustul și insatisfacția păgubitoare: “Privirea trândavului se îndreaptă obsesiv către fereastră și, prin puterea imaginației, el își închipuie că vine cineva să-i facă o vizită; când aude scârțâit de ușă, el sare în picioare (...). Dacă citește, își întrerupe neliniștit lectura și, un minut mai apoi, îl fură somnul; se freacă la ochi, își întinde degetele și, ridicându-și privirea din carte, o ațintește pe perete; se uită iarăși în carte, mai citește câteva rânduri, bolborosind sfârșitul fiecărui cuvânt citit; între timp, își umple mintea de calcule inutile, numără paginile și filele caietelor (...).” Portretul trândavului, oferit de Ioan Casian, unul din Părinții Bisericii, lovește nemilos în călugării nevrednici, dezvăluind, totodată, și urmările viciului: monahului afectat de *acedia* “nu-i mai pasă de nimic din cele ce se petrec între pereții chiliei sale și nu mai poate sta liniștit să-și vadă de cartea lui; (...) începe să se vaite că n-are niciun folos de pe urma vieții mănăstirești, suspină și geme că spiritul său n-are să rodească nicidecum câtă vreme are să rămână unde se află; se plânge că nu-i e cu putință să îndeplinească vreo ascultare a spiritului și se întristează că stă mereu, pustiit și nemișcat, în același loc; tocmai el, care ar fi putut să fie de folos altora și i-ar fi putut îndruma, n-a săvârșit nimic și nici nu s-a bucurat de nimic.”

Zeflemeaua lui Casian va deveni o adevărată teorie a *acediei* în alte lucrări patristice. Remarcabile sunt contribuțiile lui Grigore cel Mare și Isidor de Sevilla, care ne vorbesc despre “fiicele trândăviei”: *malitia*, care e un amestec între iubire (dorința de a face bine) și ură față de bine (neputința de a face

bine); *rancor*, răzvrătirea împotriva celor care îl îndeamnă pe trândav spre bine și astfel devin oglinda eșecurilor sale; “*micimea sufletească*”, spaima de greutăți care îi face pe trândavi să dea înapoi tocmai în clipa în care vor să facă un pas înainte; *desperarea*, impresia acestora că sunt condamnați din start la nereușită; *torpoarea*; *evagatio mentis*, adică “fuga sufletului din fața sa și trecerea neliniștită din închipuire în închipuire”; *verbozitatea*, “flecăreala zadarnică despre sine”, dar și *coagitatio*, altfel spus, incapacitatea de a controla fantasmele interioare; *curiozitatea gratuită*, fără finalitate; *neputința de a sta locului și de a urmări un țel*; *importunitas mentis*, adică neputința de a face ordine în propria gândire.

“Fiicele trândăviei” nu trebuie căutate pe băncile școlilor, unde domnește atemporală lene, o înclinație mult mai inocentă a sufletului, fără substrat patologic. Starea de spirit, pe care o reprezintă *filiae acediae*, este destul de complexă și îi contaminează îndeosebi pe oamenii cărții. Inițial, morbul va corupe clerul; mai apoi, pe măsură ce spiritul se mută în arte și cultură, îi va corupe și pe oficanții acestora. Astfel, constată Agamben, în secolul al XIX-lea, trândăvia va deveni program estetic (mai ales în literatura decadentă, prima paranteză deschisă de modernitate în artă) și, totodată, va defini o epocă, prin celebrul *mal de siècle*: Baudelaire va pune sub semnul trândăviei opera poetică însăși; dandy-ul (cel care se îngrijește tocmai de neîngrijire) este, prin năzuințele sale niciodată împlinite, o “reevaluare paradoxală a trândăviei” (în greacă, *α-κηδew* înseamnă “ne-îngrijire”); o fenomenologie a *acediei* poate fi identificată în romanul lui Huysmans *În răspăr* și la Giorgio Aurispa, personajul lui D’Annunzio din *Triumful morții* etc. Mai mult, “fiicele trândăviei” pot fi descoperite chiar și în categoriile întrebuințate de Heidegger la descrierea existenței prozaice și a prăbușirii ființei umane în anonimul și impersonalul “se”, numitorul comun al societății de masă.

Pentru Agamben, mai important este însă faptul că psihologia medievală a intuit de timpuriu legătura între trândăvie și dorință, trândăvie și iubire. Toma d’Aquino nu contrapune, spre pildă, *acedia* dorinței și zelului, ci “bucuriei spiritului întru Dumnezeu”, trândăvia levitând sub semnul unei tristeți angoa-

IN MEMORIAM | NICOLAE ESINENCU

Is-a spus „copilul teribil al literaturii din Basarabia”, adică un fel de excepție, dar, într-un anume sens, a fost scriitorul exponențial al acesteia. Fără să comită capodopere, această literatură a furnizat în schimb spectacole ale vieții literare. Nicolae Esinencu a fost cel mai bun artist de pe această scenă. Acest spectacol s-a reflectat cumva de la sine și în cărțile sale, și prin aceste texte literatura s-a răzbunat pentru toate scrierile anoste, incolore, cuminți, conformiste și conjuncturale. Prezența sa fizică neordinară, ca și textele sale (poezie, proză, dramaturgie) au adus o notă distinctă în literatura de aici. Scriitura sa este modernă în sensul în care este modernă pictura naivă a unui Rousseau Vameșul sau Pirosmani: o imaginație debordantă și eclectică, parcă venind deopotrivă din Rabelais, Creangă, Urmuz și Sorescu și o intuiție literară pentru care l-ar fi invidiat orice scriitor. Cu plecarea lui, a căzut cortina unui

spectacol de câteva zeci de ani. De acum încolo, literatura română din Basarabia nu se mai poate manifesta decât prin texte. E uimitor că unui dintre cei mai neordinari scriitori basarabeni i s-au lipit cele mai multe (și mai des rostite) etichete: copilul teribil, omul-spectacol, nonconformistul, poetul-scandal. omul paradoxului. Or, el nu semăna nu numai cu definițiile inventate din comoditate de colegi, ci nici măcar cu sine însuși, cel de ieri. Nu copilul teribil, ci poetul teribilismelor, detașat și teatral expuse (nu trăite); nu omul-spectacol, ci omul spectacolului; nu poetul-scandal, ci creatorul de „scandaluri” (teatrale și aceste); nu nonconformistul, ci provocatorul (de dragul aceluiași spectacol), nu omul paradoxului, ci îmblânzitorul de paradoxuri, tolerantul paradoxurilor naive.

Mircea V. CIOBANU

sante și al deznădejdiei. Pentru Părinții Bisericii, trândavul este șchiopul căruia îi lipsește piciorul ca să umble pe calea cea dreaptă. Ca la Kafka, acesta vede “un punct de sosire”, dar “nicio cale”. Trândavul are un țel, care devine “tot mai obsedant pe măsură ce devine tot mai greu de atins”. Dar îi ajunge energie doar cât pentru a înțepeni în contemplarea acestuia. Iconografia medievală și, parțial, cea renascentistă reflectă fidel această interpretare, obnubilată mai apoi de stereotipurile societății burgheze care a asimilat trândăvia lenei, înlocuindu-l pe Dumnezeu prin muncă. Trândavul este zugrăvit disperat, cu capul aplecat sau sprijinit de-o mână (ca într-o gravură de Brueghel), ogoindu-și deseori mâhnirea și nemulțumirea pe o pernă întinsă de Diavol. Încredințat că țelurile le-au fost date doar celor care nu le pot urma și speranța doar celor care nu mai speră, trândavul trăiește un fel de paralizie spirituală, comunicând cu obiectul dorinței (la început Dumnezeu, mai apoi alte proiecții ale idealului: Femeia, Frumosul etc.) “prin negare și carență”. În cele din urmă, el va transforma lipsa în posesie: va avea numai ceea ce nu poate avea și, în acest chip, ca tipologie umană, va

face un pas spre convergența cu alte profiluri psihologice din epocă (melancolicul) sau se va reîncarna în tipuri moderne (fetișistul poate fi considerat, de asemenea, un avatar al trândavului patristic). Melancolicul este, la rândul său, jertfa unui exces: după Aristotel, excesul de bilă neagră. În cosmologia umorală medievală, acesta este asociat, ne reamintește Agamben, pământului, toamnei, elementului uscat, frigului și bătrâneții. Patologiile melancolicului, fire saturniană, sunt, între altele, isteria, demența și epilepsia, ca om acesta fiind invidios, rău, pofticios, necinstit și temător. Lui Aristotel îi datorăm și conexiunea dintre umoarea melancolică și doctrina geniului, preluată și dezvoltată de umaniști: emblema “complexului simbolic” geniu-melancolie e “surprinsă ambiguu în îngerul înaripat din *Melancolia* lui Dürer”; artiștii Renașterii italiene creează sub influența lui Saturn, “demonul planetar întrupat plastic” în omul contemplativ etc. La o anumită etapă, greu de precizat totuși, *demonul amiezii* “părăsește curțile mănăstirilor spre a se contopi cu vechiul sindrom medical al temperamentului melancolic”. Sfântul Ieronim anticipă fuziunea: “Sunt unii care, din pricina

chiliilor umede, a postului necumpănit, a plictiselii aduse de singurătate și a citirii îndelungate, care le răsună zi și noapte în urechi, cad în melancolie și au nevoie mai degrabă de întăritoarele lui Hipocrate decât de preveniriile noastre”. În afara universului claustral al mănăstirilor, trândavul melancolic este sortit însă desfrâului. Erosul, femeia devin obiectul acelorași aspirații vagi, moleșea în poftele trupești substituind toropeala spiritului monahal. Toate acestea, pe fundalul unei tradiții medicale care consideră dragostea (*amor hereos* sau *iubirea eroică* – sic!) și melancolia (“neagră și câinească”, după Vincent de Beauvais) drept patologii contigue. “(...)Iubirea este un fel de umoare melancolică și un fel de nebunie”, spune Marsilio Ficino. Mai mult, îndrăgostitul melancolic folosește greșit Iubirea, întrucât transferă atingerii, tactilității ceea ce aparține doar contemplației. Din această sminteală a melancolicului care vrea să “îmbrățișeze intangibilul” se naște o întreagă literatură și doctrină estetică ce va influența cultura, filozofia, știința, dar și societatea, de la poezii stilnoviști până în veacul al XX-lea.

(va urma)

FIRUL CU PLUMB

NICOLAE
ESINENCU
(1940-2016)

SONDAJ

Din patru sute de bătrâni
Care au fost întrebați
Ce-i aceea dragoste,
209 au surâs în barbă,
50 mi-au întors spatele,
43 și-au aprins pe loc țigările,
30 mi-au spus să-mi trăiesc traiul
Și-atunci o să văd ce-i aceea dragoste,
30 s-au uitat speriați în jur,
19 n-au vrut să-mi răspundă,
5 au spus c-au să dea drumul câinelui,
Dacă nu părăsesc imediat ograda lor,
4 au chemat babele lor,
Ele au să-mi explice ce și cum,
3 au răs cu poftă,
3 au spus că-n cărți e spus totul,
2 m-au scuipat,
2 și-au luat pe loc
La bătaie soțiile.

Din patru sute de femei
Care au fost întrebate
Ce-i aceea dragoste,
301 au izbucnit în plâns,
40 au răs cu poftă,
25 s-au dezlănțuit în dans,
13 au început să cânte,
6 mi-au trântit ușa în față,
1 și-a scuipat bărbatul.

